

ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับเวียดนามก่อนการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
และการรวมประเทศเวียดนามเป็นสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ในปี ค.ศ. 1353 ภายหลังจากพระเจ้าฟ้ารุ่งสามารถรวบรวมอาณาจักรต่าง ๆ ของลาว เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวภายใต้อาณาจักรล้านช้างแล้ว บรรดาเจ้าแผ่นดินลาวในขณะนั้นได้สร้างความสัมพันธ์กับอาณาจักรรอบข้างทั้งหลายเป็นต้น ความสัมพันธ์กับอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ล้านนา กัมพูชา จีน และเวียดนาม

ถึงปลายศตวรรษที่ 19 แหลมอินโดจีนตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสและทั้งสามประเทศในแหลมอินโดจีนได้ถูกแบ่งออกเป็น 5 แคว้น คือ แคว้นดงเก็ย (เวียดนามภาคเหนือ) แคว้นอันนัม (เวียดนามภาคกลาง) แคว้นโคชินจีน (เวียดนามภาคใต้) แคว้นลาวและแคว้นกัมพูชา ทั้ง 5 แคว้นนั้นถูกจัดรวมให้อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจ และการปกครองอย่างเดี่ยว ที่มีชื่อว่า สหพันธอินโดจีนฝรั่งเศส¹

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดเป็นต้นมา เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ร่วมชะตากรรมกันในการต่อสู้เพื่อเอกราชและเพื่อปฏิบัติเป็นคอมมิวนิสต์ ในการต่อสู้เพื่อปลดแอกประเทศให้หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส รวมทั้งการต่อสู้กับรัฐบาลฝ่ายตรงข้ามซึ่งสนับสนุนโดยโลกเสรี ฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งสามประเทศให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยถือว่าทั้งสามประเทศเป็นสนามรบเดียวกันและปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ในลาวประสบความสำเร็จ ในปลายปี ค.ศ. 1975 ในขณะที่เดียวกันคอมมิวนิสต์เวียดนามก็คงจะเอาชนะชนฝ่ายสหรัฐ ฯ และสัมพันธ์มิตรได้ไม่ยั้งคั้งที่เกิดขึ้น ถ้าหากไม่ได้ใช้ดินแดนลาว (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง“เส้นทางโฮจิมินห์”) ลำเลียงพล เสบียง และอาวุธเพื่อผ่านไปทำสงครามในเวียดนามได้²

ภายหลังจากทั้งสองประเทศได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ. 1975 เพื่อให้สองประเทศที่เคยมี

¹ สุพจน์คำนครระกูล, นายพลสังค์โป้กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาว(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2528), หน้า 19.

² เขียน ชีระวิทย์, เวียดนาม สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 235.

ความผูกพันช่วยเหลือกันในการพัฒนาและปกป้องเอกราชให้อินองและขยายตัวตลอดไปทั้งสองชาติได้ทำสัญญาต่าง ๆ ร่วมกันหลายฉบับในวาระต่าง ๆ โดยเฉพาะสนธิสัญญามิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งลงนามกันในวันที่ 18 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1977

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามริเริ่มนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศพร้อมกันในปี ค.ศ. 1986 และลาวกับเวียดนามได้ตกลงเข้าร่วมกับประเทศอาเซียน โดยลงนามใน “สนธิสัญญาบาหลี” ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1992 ซึ่งทำให้ประเทศทั้งสองสามารถเข้าร่วมประชุมกับประเทศอาเซียนในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” อันเป็นก้าวแรกของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมบูรณ์ในโอกาสต่อมา นอกจากนั้นสองประเทศได้ร่วมมือในระดับพหุภาคีกับประเทศเพื่อนบ้าน องค์กรในภูมิภาคและอื่น ๆ

2.1. ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรลาวกับอาณาจักรเวียดนาม

เวียดนามตั้งอยู่ด้านตะวันออกของลาว มีชายแดนติดต่อกัน ไปตามทางยาวตั้งแต่เหนือจรดใต้ ทั้งสองประเทศเคยมีความสัมพันธ์กันมาช้านาน โดยเฉพาะตั้งแต่พระเจ้าฟ้างุ้ม (พระเจ้าแผ่นดินลาว ขึ้นครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1353 - 1373) ได้ผนึกแผ่นดินลาวเข้าเป็นอาณาจักรลาว และได้มีการรับรองเขตแดนระหว่างอาณาจักรลาวกับอาณาจักรเวียดนามในราชวงศ์เงิน แต่นั้นมาประชาชนทั้งสองอาณาจักรซึ่งเคยไปมาหาสู่กันมาแต่ก่อนยิ่งใกล้ชิดกันขึ้น เจ้าแผ่นดินทั้งสองอาณาจักรได้ส่งสารและบรรณาการตอบแทนกันไม่ได้ขาด ในราชการพระเจ้าสามแสนไทของลาว (ขึ้นครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1417-1428) เคยได้ให้ความช่วยเหลือ อาหาร ช้าง ม้า และอาวุธ แก่เวียดนาม³ และเคยให้ความช่วยเหลือทหารของเลอเล็ก ที่ได้รับอุปสรรคจากการโจมตีของกองทัพจีน เมื่อได้หลบเข้ามาในดินแดนลาว ประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามก็ได้บันทึกคุณงามความดีนี้ไว้ ในราชการพระเจ้าสุริยวงศา ของลาว (ขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1638-1695) ปรากฏหลักฐานว่าประชาชนของทั้งสองอาณาจักร ลาว – เวียดนาม ได้ไปมาค้าขายร่วมกันอย่างสันติสุข จากการบันทึกของคณะทูตการค้าของชาวฮอลันดาพูดว่า พ่อค้าชาวเวียดนาม เข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายกับพ่อค้าลาวเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เมืองท่าที่สำคัญของเวียดนาม ที่พ่อค้าลาวชอบไปนั้น เช่นเมืองไฟโฟ⁴ ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ของลาว (ขึ้นครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1804-1829) ต่างประเทศ

³ Souneth Phothisane, *The Nidan Khunborom: Annotated Tran station and Analysis*, Ph. D. Thesis (The University of Queensland, 1996), p.407.

⁴ ประวัติศาสตร์ลาว, *ศึกปราบปรมาปัจจุบัน* (เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์แห่งรัฐ, 2000), หน้า 286.

ที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรลาวในเวลานั้น มีเวียดนาม และสยาม เจ้าอนุได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับสองประเทศนี้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับเวียดนามในระยะตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และการทำสงครามกับอเมริกา

ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาในเวียดนามตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 (ช่วงปลายราชวงศ์เล) เพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ แต่ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากระยะนั้นเกิดความไม่สงบภายในเวียดนาม นับแต่สงครามกลางเมืองระหว่างตระกูลเหงียน (Nguyen) และ (Trinh) ตลอดจนกบฏไตเซิน (Tayson) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 ต่อมาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ฝรั่งเศสเริ่มมีบทบาทสูงขึ้นเมื่อบาทหลวง ปีโย เคอ บาแอนน์ (pigneau de Bahaine) นักกองทหารของฝรั่งเศสช่วยเหลือเหวียนแอนห์ (Nguyen Anh)ปราบกบฏไตเซินได้สำเร็จ และเหงียนแอนห์สามารถสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิยาลอง (Gia Long) แห่งราชวงศ์เหงียนในปี ค.ศ.1802

ในสมัยจักรพรรดิยาลอง เวียดนามได้ตอบแทนบุญคุณของฝรั่งเศสด้วยการอนุญาตให้เผยแพร่คริสต์ศาสนาอย่างกว้างขวาง ปรากฏว่าชาวเวียดนามหันไปเข้ารีต จำนวนมาก จึงเกิดความขัดแย้งทางความคิดในสังคมเวียดนาม โดยเฉพาะในรัชสมัยต่อมาของจักรพรรดิมินหม่าง (Minh Mang) มีทัศนคติว่าคริสต์ศาสนาเป็นของ “ต่างชาติ” และแตกต่างจากพื้นฐานทางสังคม หรือวัฒนธรรมเวียดนาม

จักรพรรดิเวียดนามดำเนินการต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาของฝรั่งเศสอย่างจริงจัง จนนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1847 รัชสมัยของจักรพรรดิ ต้อซึก (Tu Duc) ฝรั่งเศสโจมตีเมืองตูราน (Tourane) ดานัง (Danang) ในปัจจุบัน เป็นแห่งแรก และนับแต่ปี ค.ศ. 1858 เป็นต้นมา ฝรั่งเศสยึดครองดินแดนของเวียดนามเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดเวียดนามต้องลงนามในสนธิสัญญายอมรับอำนาจฝรั่งเศสในดินแดนของตนในปี.ศ.1883⁵

ในปี ค.ศ. 1893 ภายหลังที่ฝรั่งเศสยึดครองเวียดนามได้ และบีบบังคับให้ไทยมอบกัมพูชาให้เป็นประเทศในอารักขาของฝรั่งเศสแล้ว ฝรั่งเศสได้บีบบังคับให้ไทยต้องยอมมอบลาวให้เป็นประเทศในอารักขาของฝรั่งเศสอีกประเทศหนึ่ง ในปี ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสได้รวมเขตการ

⁵ เชิดเกียรติ อัครถาวร, ขบวนการ คอมมิวนิสต์เวียดนาม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 24-25.

ปกครองอาณาจักรหลวงพระบาง จำปาสัก และเวียงจันทน์ เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียกว่าลาว⁶

การเข้ามาของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสมิได้เป็นการเข้ามาของผู้ปกครองใหม่หากแต่เป็นการเข้ามาของระบบทางการเมือง การศึกษา วัฒนธรรม และค่านิยมแบบตะวันตกตลอดจนนำระบบเศรษฐกิจของอินโดจีนเข้าไปผูกพันกับเศรษฐกิจโลกดังนั้นช่วงระยะเวลาการยึดครองของฝรั่งเศส ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในอินโดจีน

นโยบายของฝรั่งเศสในอินโดจีนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดกระแสการต่อต้านการปกครองของระบบอาณานิคม ทั้งนี้เพราะนอกจากนโยบายของฝรั่งเศสจะทำให้ชาวอินโดจีนส่วนใหญ่ไม่พอใจต่อการเปลี่ยนแปลงในอาณานิคม ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแล้ว ยังส่งผลกระทบทางอ้อมให้ชาวอินโดจีนได้รับแนวทางการต่อสู้ต่างชาติแบบใหม่จากตะวันตกโดยผ่านทางการศึกษา

ในด้านการเมืองการปกครอง ฝรั่งเศสได้ผนวกดินแดน ลาว และกัมพูชา ร่วมกับเวียดนามเรียกว่า อินโดจีนฝรั่งเศส (French Indochina) โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประชาชนในชาติเหล่านี้ จากนั้นฝรั่งเศสก็แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 แคว้น ได้แก่โคชินจีน อันนัม ตังเกี๋ย ลาว และกัมพูชา⁷ ฝรั่งเศสนำโครงสร้างการปกครองแบบตะวันตกสมัยใหม่เข้ามาแทนที่โครงสร้างของชนพื้นเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบริหารระดับต่ำ ซึ่งต้องทำหน้าที่ภายในกรอบแบบแผนของตะวันตกอย่างแท้จริงทั้งนี้ไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมและพื้นเพเดิม หากแต่คำนึงถึงคุณสมบัติและประสิทธิภาพการทำงานเป็นสำคัญ ผลที่ตามมาคือผู้ที่มีฐานะสูงในสังคมแต่เดิมเกิดความรู้สึกไม่พอใจที่ถูกกลบเกลืนโดยเฉพาะบรรดาขุนนางกลายเป็นกลุ่มที่แยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรม⁸

ในด้านเศรษฐกิจ ฝรั่งเศสดึงอินโดจีนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก มีการขยายการลงทุนทั้งในด้านอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม โดยเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก ตลอดจนจัดหาวัตถุดิบ และผลผลิตเพื่อรองรับความต้องการของเมืองแม่ดังนั้นเศรษฐกิจในเขตอินโดจีนฝรั่งเศสทั้งหมดจึง

⁶ Hugh Toye, *Laos : Buffer State or Battleground* (London : Oxford University press, 1968), p.43.

⁷ ดี.จี.อี. ฮอว์ค, *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เล่ม 2*, แปลโดยคุณวรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำรา, 2522), หน้า 912-913.

⁸ จอห์น แบตตัน และเฮร์ เจ เบนดา, *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่*, แปลโดย ชันจิตต์ อำไพพรรณ และ กรณี กาญจนันษิจิตติ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 85-87.

ตอบสนองความต้องการของฝรั่งเศสเป็นหลัก

ในด้านสังคม ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังกล่าวส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมของอินโดจีนฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เศรษฐกิจของอินโดจีนฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดชนกลุ่มใหม่ที่มีความสำคัญในเวลาต่อมา คือ ชนชั้นกลางและกรรมาชีพ

จากที่กล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การจัดตั้งระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสก็คือการสถาปนา “ประชาคม” (community) แบบใหม่ในอินโดจีน ซึ่งมีลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของประชาคมที่ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้นนั้นได้เอื้อประโยชน์แก่ชาวฝรั่งเศสและชาวอินโดจีนบางกลุ่มในขณะที่ชาวอินโดจีนโดยทั่วไปไม่พอใจสภาพความเป็นอยู่ภายใต้ประชาคมใหม่นี้ ดังนั้นจึงเกิดกระแสการต่อต้านขึ้นในอินโดจีน

2.1 การเข้ามาของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในอินโดจีน

อุดมการณ์ของคอมมิวนิสต์เข้าสู่อินโดจีนเมื่อไหร่นั้นประวัติศาสตร์ของทางการเวียดนามได้ขออนุญาตของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในเวียดนามว่ามีรากฐานมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1903 เมื่อมีการประชุมพรรคกรรมกรสังคมนิยมประชาธิปไตยรัสเซีย(The Russian Social Democratic Workers Party) เพราะการประชุมครั้งนี้ “เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในประวัติศาสตร์ปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพและผู้ใช้แรงงานในรัสเซียตลอดจนในโลกทั้งมวลรวมทั้งเวียดนาม”

หลักฐานได้ชี้ว่า โสจินินน่าจะเป็นผู้เริ่มศึกษาแนวความคิดมาร์กซ์-เลนินอย่างเป็นระบบตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1919 ระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศส เพื่อเตรียมตัวเข้าร่วมประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ (Tours) ในปีถัดมา ซึ่งหมายความว่าชาวเวียดนามเริ่มรู้จักลัทธิมาร์กซ์-เลนินในช่วงปลายทศวรรษ 1910 เป็นอย่างช้า อย่างไรก็ตาม หลักฐานที่ยืนยันว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้เข้าสู่ดินแดนเวียดนามอย่างแน่นอนก็คือ รายงานของทางการฝรั่งเศสที่ว่า ในปี ค.ศ. 1920 ฝรั่งเศสได้เนรเทศชาวรัสเซียออกนอกอินโดจีน เพราะนำแนวความคิดมาร์กซ์-เลนิน เข้าไป

⁹ Douglas Pike, *Vietnam and The Soviet Union : Anatomy of an Alliance* (Boulder : West view Press, 1987) ,p.4.

เผยแพร่ในไซง่อน¹⁰ กล่าวได้ว่า อุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้าสู่เวียดนามอย่างเป็นทางการเป็นระบบในช่วงปี ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ การขยายตัวของแนวความคิดสากลนิยมในขบวนการคอมมิวนิสต์ยุโรป และความพยายามแสวงหาแนวทาง การต่อสู้แบบใหม่ ของนักชาตินิยมเวียดนาม

ในช่วงก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่ 1 ขบวนการคอมมิวนิสต์ในยุโรปไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ดินแดนอาณานิคมเท่าใดนักพวกเขาส่วนใหญ่เชื่อว่าการปฏิวัติจะเกิดขึ้นในยุโรป เพราะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจนขณะที่ดินแดนอาณานิคมยังล้าหลังและเป็นเพียงแหล่งผลประโยชน์ของทุนนิยม อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซียเมื่อปี ค.ศ. 1917 ได้เริ่มมีการทบทวนแนวความคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของทุนนิยมและการปฏิวัติโลกว่าเป็นการเคลื่อนไหวของสากลนิยม นับเป็นครั้งแรกที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ให้ความสนใจกับ “ตะวันออก” ในฐานะพลังใหม่ของการปฏิวัติระดับโลก

แนวทฤษฎีของเลนิน มีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของแนวความคิดสากลนิยมนี้ ความจริงเขาเสนอแนวความคิดดังกล่าวครั้งแรกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 ในหนังสือเรื่อง “จักรวรรดินิยมขั้นตอนสูงสุดของทุนนิยม (Imperialism: The Highest Stage of Capitalism) โดยให้ความสำคัญแก่บทบาทของ “ตะวันออก” ในการปฏิวัติโลก ตามทัศนะของเขาการต่อสู้ของกลุ่มชาตินิยมในอาณานิคมก็มีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านทุนนิยมทั่วโลกเช่นกัน¹¹ ต่อมาเมื่อบอลเชวิค ประสบความสำเร็จ ในการปฏิวัติเดือนตุลาคม 1917 ในรัสเซีย เลนินพยายามกระตุ้นให้แนวความคิดสากลนิยมแพร่หลายมากขึ้น ในปี ค.ศ. 1919 ผู้นำโซเวียตเป็นแกนนำจัดตั้งองค์การคอมมิวนิสต์สากล หรือ โคมินเทิร์น มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงมอสโก ตามหลักการแล้วองค์การนี้จะเป็นสถาบันส่งเสริมการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ทั่วโลก

เมื่อปี ค.ศ. 1920 โคมินเทิร์นจัดการประชุมสมัชชาครั้งที่ 2 ระหว่างการประชุม เลนินเสนอ “แนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาแห่งชาติ และอาณานิคม” (Theses on the National and Colonial Questions) โดยกล่าวว่า การปฏิวัติอาจเกิดขึ้นในยุโรปเป็นแห่งแรก แต่ถ้าการปฏิวัติในยุโรปไม่ประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็ว ก็ต้องปรับยุทธศาสตร์โดยสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชในอาณานิคมต่าง ๆ หลังจากนั้น ขบวนการคอมมิวนิสต์ก็ตื่นตัวหันมาสนใจการต่อสู้ของขบวนการ

¹⁰ Ton That Thien, “Moscow’s Shadow over Vietnam: a Historical Perspective,” *Indochina Report*, No.14 (Jan-Mar 1988): 3.

¹¹ Huynh Kim Khanh. Op.cit, p. 55.

ชาตินิยมในอาณานิคมมากขึ้น ในเดือนมิถุนายนปี ค.ศ. 1921 พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสตกลงจัดตั้ง คณะกรรมการการศึกษาเกี่ยวกับอาณานิคม (Comite' d' Etudes coloniales) ในคณะกรรมการกลาง พรรคตามข้อเรียกร้องของโคมินเทิร์น ในเดือนต่อมา คณะกรรมการนี้ได้ตั้งสหภาพระหว่าง อาณานิคม (Union Inter-coloniale) เพื่อทำหน้าที่ประสานพันธกิจของพรรคคอมมิวนิสต์ในอาณานิคม

ขณะที่กระแสความคิดสากลนิยมกำลังขยายตัวในยุโรป นักชาตินิยมเวียดนามก็กำลังแสวงหาแนวทางการต่อสู้แบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพกว่าเดิมเพื่อโค่นล้มระบบอาณานิคมซึ่งปรากฏว่าแนวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ การที่นักชาตินิยมมีโลกทัศน์ใหม่ในการแสวงหาแนวทางการต่อสู้ดังกล่าว นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของการปฏิวัติในเวียดนาม

ในบรรดานักชาตินิยมที่รับอิทธิพลแนวความคิดคอมมิวนิสต์ โฮจิมินห์คือบุคคลที่โดดเด่นที่สุด* เขาเกิดมาในครอบครัวของปัญญาชนขงจื้อ บิดาของเขาสำเร็จการศึกษาชั้นฟอบัง (pho bang) แต่ปฏิเสธที่จะรับราชการในราชสำนักแห่งกรุงเว้ เขาได้รับการศึกษาตามระบบใหม่ (โรงเรียนก๊กฮอก Quoc Hoc) ในเมืองเว้ จนกระทั่งจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมแห่งหนึ่งแถวหมู่บ้านชายทะเล ต่อมาบิดาของเขาถูกจับเนรเทศไปอยู่เกาะโกนดาว เพราะเข้าร่วมขบวนการของฟานจูดรินห์โฮจิมินห์จึงลาออกจากอาชีพครูโดยมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสและเมื่อบิดาของเขาได้รับการปล่อยตัวออกมาเมื่อปี ค.ศ. 1910 ได้ฝากโฮจิมินห์ให้ทำงานกับเรือลาทูลูซเทอริลล์ (La Touche Ireville) ระหว่างนี้เขาได้เดินทางไปต่างประเทศและเรียนรู้แนวความคิดใหม่ๆที่กว้างขวางขึ้น

บทเรียนทางการเมืองที่สำคัญของโฮจิมินห์มี 2 ช่วง ช่วงแรก คือระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1919 ที่ได้เขาได้ยื่น “ข้อเรียกร้องของชาวอันนัม” (Revendications du Peuple Annamite) ต่อที่ประชุมสันติภาพแวร์ซายส์ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ข้อเรียกร้องของเขาได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือเลอเป็ปี (Le Peuple - ประชาชน) แต่การประชุมของมหาอำนาจที่แวร์ซายส์ก็มิได้สนใจคำเรียกร้องของประชาชนในอาณานิคมแต่อย่างใดเขาจึงได้ข้อสรุปว่าจะไม่มีความประนีประนอมระหว่างเจ้าอาณานิคมและดินแดนอาณานิคมตลอดจนการโค่นล้มระบบ

* โฮจิมินห์ เปลี่ยนชื่อหลายครั้ง เช่น Nguyen Tat Thanh Nguyen Ai Quoc, Ho Quang, Thau Chin, Ly Thuy. Voung Son Nhi. Truong Nhuoc Hung Nilovsky, Tong Van So, Ho Khach Minh, Hong Quoc Tuar เป็นต้น เพื่อไม่ให้สับสน ในที่นี้จะเรียกเฉพาะชื่อ โฮจิมินห์ ซึ่งเป็นชื่อที่แพร่หลายที่สุด

อาณานิคมจะต้องใช้มาตรการรุนแรง

ช่วงที่สอง คือ เมื่อเขาเข้าร่วมประชุมสมัชชาพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสที่เมืองตูร์ (Tours) ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 1920 ในการประชุมครั้งนี้มีการถกเถียงกันระหว่างฝ่ายเสียงส่วนใหญ่ที่จะจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสและเข้าร่วมกับสากลนิยมที่สาม** กับฝ่ายเสียงส่วนน้อยที่จะยังคงใช้ในชื่อพรรคสังคมนิยมและยึดถือแนวทางสากลนิยมที่สองตามเดิม โฮจิมินห์เห็นด้วยกับเสียงส่วนมาก และได้ร่วมเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสที่แยกตัวออกจากพรรคสังคมนิยม ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะความเข้าใจความแตกต่างระหว่างฝ่ายสังคมนิยมประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ แต่หากเป็นเพราะ “สากลนิยมที่สามให้ความสนใจต่อปัญหาอาณานิคม ขณะที่สากลนิยมที่สองไม่เคยกล่าวถึงแม้แต่เคราะห์กรรมของอาณานิคมด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงเลือกสากลนิยมที่สาม***

โฮจิมินห์ยอมรับว่า เขาประทับใจเลนินในฐานะที่เป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่โดยไม่ได้อ่านงานเขียนของเลนินมาก่อน อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1920 เขาเริ่มศึกษางานของเลนิน เป็นครั้งแรกปรากฏว่า“แนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาแห่งชาติและอาณานิคม” มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของเขาอย่างมากหลังจากนั้นเขาก็ร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสจัดตั้งสหภาพระหว่างอาณานิคมและเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชื่อ เลอ ปาเรีย (Le Paria) เมื่อปี ค.ศ. 1921 เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินในหมู่ชาวอาณานิคมโดยเฉพาะชาวเวียดนามในฝรั่งเศส

ในช่วงกลางปี ค.ศ.1923 โฮจิมินห์ลอบเข้าไปในไซเวียตโดยผ่านทางเยอรมันเพื่อร่วมประชุมชาวนาชาวไร่สากลที่กรุงมอสโก ในระหว่างการประชุม เขาได้รับเลือกเป็นตัวแทนชาวนาในอาณานิคมและแปลคำประกาศของการประชุมเป็นภาษาเวียดนามแล้วส่งกลับไปประเทศเวียดนาม หลังจากนั้น เขาได้เขียนบทความเป็นภาษาเวียดนามอีก 2 ชิ้นในปี ค.ศ. 1924 จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดคอมมิวนิสต์เพิ่งเริ่มเผยแพร่อย่างจริงจังในเวียดนามราวกลางทศวรรษ1920 นั้นเอง¹²

** สากลนิยมที่ 1 จัดตั้งขึ้นโดยคาร์ล มาร์กซ์ เพื่อรวมคอมมิวนิสต์ อนาคิสต์ และฝ่ายซ้ายอื่น ๆ เข้าด้วยกัน จัดการประชุมครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1865

*** สากลนิยมที่ 3 จัดตั้งขึ้นโดยเลนินเมื่อปี ค.ศ. 1919 โดยปฏิเสธแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย หากมีแนวคิดว่า พรรคคอมมิวนิสต์ทุกพรรคต้องอุทิศตนเพื่อเป้าหมายการปฏิวัติโลก

¹² Alexander 3 Woodside, *Community and Revolution in Modern Vietnam* (Boston: Houghton Mifflin Company ,1976), p. 166.

2.2 การจัดตั้งขบวนการทางการเมืองในเวียดนามและลาวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20

ความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าของขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นบทเรียนที่มีค่ายิ่งของชาวเวียดนาม จากความเข้าใจสภาพที่เป็นจริงในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้โลกทัศน์ของปัญญาชนเวียดนาม เริ่มเปลี่ยนแปลง ในอดีตพวกเขาเคยคิดว่าคนมีศักยภาพทัดเทียมกับฝรั่งเศส¹³ จึงกล้าเผชิญหน้าด้วยกำลังโดยตรงเช่นเดียวกับที่เคยต่อต้านจีนมานับพันปี พวกเขาเคยคิดว่าระบบของประชาคมเวียดนามแต่เดิมมีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ จึงพยายามต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาคมแบบเดิมกลับคืนมา โดยเฉพาะประชาคมที่อยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิชาวเวียดนาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปพร้อมกับความล้มเหลวของขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสปัญญาชนรุ่นใหม่เริ่มตระหนักว่า ฝรั่งเศสมีอำนาจและความก้าวหน้าเหนือกว่าเวียดนามระบบของเวียดนามแต่เดิมเป็นระบบที่ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ตลอดจนการต่อสู้ตามแนวทางเดิมไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นพวกเขาจึงมองหาแนวทางใหม่ ซึ่งไม่ใช่เพียงเพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกไปเช่นในอดีตเท่านั้นหากยังเป็นแนวทางที่สถาปนาประชาคมเวียดนามในรูปแบบใหม่ด้วย

ความจริงแล้วชาวเวียดนามมีโอกาสรับรู้แนวความคิดและเรื่องราวเกี่ยวกับการต่อต้านระบบอาณานิคมจากภายนอกน้อยมากเพราะฝรั่งเศสพยายามปิดกั้นทางปัญญาโดยไม่ยอมให้แนวความคิดหรือทฤษฎีใดๆที่อาจเป็นภัยต่อระบบอาณานิคมแพร่หลาย เช่น เมื่อปี ค.ศ. 1890 เจ้าหน้าที่ระดับสูงของตงเกี๋ยเสนอข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสว่า ไม่ควรอนุญาตให้ชาวเวียดนามเรียนประวัติศาสตร์และวรรณกรรมฝรั่งเศส ด้วยเกรงว่าความรู้สึกรักชาติและเสรีภาพจะตื่นตัวในเวียดนาม¹⁴

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เกิดขบวนการชาตินิยม ความเข้าใจ “ชาติ” แบบใหม่เกิดขึ้นมากมาย ผู้นำขบวนการผู้รักชาติในระยะแรกมักจะเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมสมัยกับเหตุการณ์

¹³ Troung Buu Lam, op. cit., p.7.

¹⁴ Min Ho, *The Struggle Against Illiteracy* (Hanoi : Reign Languages Publishing House, 1983), pp.9-

ต่อต้านฝรั่งเศสของขบวนการเกิ่นเวือง* หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้นำเหล่านี้เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการต่อต้านฝรั่งเศสในรูปแบบเก่ากับรูปแบบใหม่

2.2.1 การจัดตั้งขบวนการทางการเมืองในเวียดนาม

2.2.1.1 การจัดตั้งขบวนการแทนท์เนียน

ขบวนการแทนท์เนียนเป็นเสมือนก้าวแรกของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม¹⁵ ปลายปี ค.ศ. 1924 โซจินินห์เดินทางไปกวางตุ้งเพื่อเป็นล่ามให้กับคณะผู้แทนของโบโรดิน (Mikhail Borodin) ทูตโซเวียตผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาพิเศษของ ดร. จุนซัคเซน ในขณะที่เดียวกันเขาก็ได้รับมอบหมายภารกิจจากโคมินเทิร์น 2 ประการคือทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์กรคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีศูนย์กลางใหญ่อยู่ที่มอสโก และสำนักงานในตะวันออกเฉียงใต้ที่เขียงไฮ้ตลอดจนทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการจัดตั้งองค์กรคอมมิวนิสต์ขึ้นเป็นครั้งแรกในอินโดจีน¹⁶

ในกวางตุ้ง โซจินินห์เริ่มศึกษาและทำความเข้าใจสถานการณ์ภายในประเทศของตน ช่วงดังกล่าวกระแสต่อต้านฝรั่งเศสรุนแรงมากขึ้น เช่นปี ค.ศ. 1923 ชนชั้นกลางในไซ่ง่อนต่อต้านแผนการของฝรั่งเศสที่ผูกขาดการนำเข้า – ส่งออกในท่าเรือไซ่ง่อน การเรียกร้องของพรรครัฐธรรมนูญที่จะให้ฝรั่งเศสปฏิรูปการปกครองอาณานิคม และที่สำคัญคือการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ซึ่งมีทั้งภาษาเวียดนามและภาษาฝรั่งเศสในหมู่กรรมกรและนายทุนน้อยชาวเวียดนามเพื่อกระตุ้นความรู้สึกรักชาติ ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และการเมืองสมัยใหม่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

หลังจากนั้นโซจินินห์ก็ขยายองค์กรขึ้นเป็น 3 ระดับ องค์กรแรกเป็นองค์กรระดับนานาชาติคือ “สมาคมประชาชนผู้ถูกกดขี่แห่งเอเชีย” (Bi Ap Buc Dan Toc Lien Hiep Hoi) สมาคมนี้ได้รับการสนับสนุนจากพรรคก๊กมินตั๋งและนักอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อินเดียที่ชื่อ เอ็ม เอ็น รอย (M.N. Roy) มีเป้าหมายที่จะร่วมมือกับชาวเกาหลี จีน อินโดนีเซีย อินเดีย และเวียดนาม การจัดตั้งสมาคมนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลังผลักดันจากโคมินเทิร์นที่จะตั้ง “ขบวนการคอมมิวนิสต์ของเอเชียทั้งหมด” (Pan-Asian Communist Movement) แต่ในทางปฏิบัติ สมาคมนี้ไม่มีบทบาท

* ขบวนการเกิ่นเวือง (can vuong movement) ซึ่งนิยมกษัตริย์ ขบวนการนี้ก่อตัวขึ้นเนื่องมาจากเหตุการณ์การสวรรคตของจักรพรรดิคือคึกในปี ค.ศ. 1883

¹⁵ William J. Duiker, “Vietnamese Revolutionary Doctrine in Comparative Perspective,” *Vietnamese Communism in Comparative Perspective* ed. By William S. Turley, (Boulder: West view Press, 1980), p.46.

¹⁶ William J. Duiker, *The Rise of Nationalism* (Boulder: West view Press, 1980), pp.199-200.

เท่าใดนัก เพราะนักปฏิวัติชาวเวียดนามสนใจปัญหาภายในประเทศของตนมากกว่า และสมาคมได้
 สลายตัวลงในช่วงฤดูร้อนของปีค.ศ.1925 องค์การที่สองคือ “สันนิบาตเพื่อการปฏิวัติของกลุ่มคน
 หนุ่มเวียดนาม” หรือ “แทนห์เนียน” (Viet Nam Thanh Nien Cach Menh Dong Chi Hoi Thanh
 Nien) ก่อตั้งเมื่อเดือนมิถุนายนปี ค.ศ. 1925 โสจิมินท์ถือว่าองค์การนี้มีลักษณะผสมผสานระหว่าง
 ชาตินิยมกับสังคมนิยม โดยมีหน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์และฝึกอบรมรัฐกรชาติเวียดนามเพื่อที่จะ
 กลับไปปฏิบัติภารกิจต่อต้านฝรั่งเศสภายในประเทศ องค์การสุดท้ายคือ องค์การระดับสูงสุด เรียกว่า
 “สันนิบาตคนหนุ่มคอมมิวนิสต์” (Thanh Nien Cong San Doan) เป็นกลุ่มแกนกลางของขบวนการ
 แทนห์เนียน มีสมาชิกเป็นผู้นำระดับสูงประมาณ 6-8 คน¹⁷

ภารกิจที่สำคัญของขบวนการแทนห์เนียนมี 3 ประการ ประการแรก คือ การ
 เผยแพร่และอบรมอุดมการณ์แก่สมาชิก พวกเขาจัดตั้งโรงเรียนเพื่อการปฏิวัติในฐานที่มั่นใจกลาง
 เมืองกวางตุ้ง และเปิดหลักสูตรการอบรมทางการเมืองพิเศษเพื่อการปฏิวัติของเวียดนาม ระยะเวลา
 การอบรมประมาณ 3 เดือน ในหัวข้อเกี่ยวกับการเติบโตของทุนนิยม อุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน
 สถานการณ์โลกและการจัดตั้งสันนิบาตคนหนุ่มเพื่อการปฏิวัติหลังจากจบหลักสูตรแล้วอาจส่งไป
 เรียนต่อที่โรงเรียนทหารวัมปัว (Wham Poa Military Academy) ของจีน หรือมหาวิทยาลัยผู้ใช้
 แรงงานภาคตะวันออก (University of Toilers of The East) ในมอสโก ภารกิจสำคัญประการที่สอง
 คือ การเคลื่อนไหวในอินโดจีนและไทย โดยจัดตั้งหน่วยของขบวนการแทนห์เนียนตามจุดต่าง ๆ
 เช่น โรงงานซีเมสตันไฮฟอง (Hai Phong) โรงงานรถไฟในวินห์ (Vinh) โรงงานทอผ้าในนาม
 ดินห์ (Nam Dinh) และเขตนิคมเกษตร (plantation) บริเวณตอนใต้ของเวียดนาม ภารกิจประการ
 สุดท้ายคือ การก่อความไม่สงบและโฆษณาชวนเชื่อในอินโดจีน ขบวนการแทนห์เนียนได้ออก
 วารสารรายสัปดาห์ชื่อ “เขาวชน” (Thanh Nien) เผยแพร่ทั้งในเวียดนาม ลาว และไทย วารสารฉบับ
 นี้เป็นสื่อทางอุดมการณ์และแนวความคิดไปยังสมาชิก แทนห์เนียนทั้งหลาย ซึ่งได้รับความนิยม
 อย่างสูง ดังปรากฏว่ามีคนนำไปตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง นอกจากนี้สมาชิกได้เพิ่มขึ้นจาก 50 คน เมื่อ
 แรกตั้งขบวนการเป็น 300 คน ในปี ค.ศ. 1928¹⁸ ขบวนการนี้ได้กลายเป็นขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส
 ที่เติบโตขึ้นมาขณะที่ขบวนการอื่น ๆ บางขบวนการถดถอยลง

ในช่วงปลายทศวรรษ 1920 ขบวนการแทนห์เนียนเติบโตขึ้นในฐานะ
 ขบวนการที่มุ่งแสวงหาเอกราช ผู้ที่เข้าร่วมกับขบวนการนี้ไม่ได้มีแต่เพียงชนชั้นกรรมมาชีพหรือ

¹⁷ Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism, 1925-1976*(Stanford: Hoover Institution Press, 1978), pp.2-3.

¹⁸ Ibid.,p.2.

ชาวนา หากแต่รวมถึงผู้รักชาติอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อการเผยแพร่อุดมการณ์กว้างขวางขึ้นจึงปรากฏกระแสความต้องการที่จะจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างแท้จริง ดังที่ผู้นำของขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามเคยกล่าวไว้ว่า เงื่อนไขของความสำเร็จในการปฏิวัติคือก่อนอื่นจะต้องมีพรรคปฏิวัติที่มีวินัย การปฏิวัติจะสำเร็จได้ด้วยการมีพรรคที่แข็งแกร่ง มั่นคงดุจเดียวกับผู้ที่ถือหางเสือที่ดี ย่อมพาเรือแล่นตรงไปตามทิศทางที่ต้องการ ความมั่นคงเข้มแข็งของพรรคคือ การมีอุดมการณ์ที่สมาชิกทั้งหมดเข้าใจและปฏิบัติตามพรรคที่ปราศจากปัญหาเหมือนเรือที่ไร้เข็มทิศ ขณะที่ทฤษฎีและลัทธิต่าง ๆ มีมากมาย แต่ลัทธิปฏิบัติที่แท้จริงและแน่นอนที่สุดคือลัทธิ มาร์กซ์-เลนิน¹⁹

ในที่สุดผู้นำของขบวนการแทนที่เนียนบางกลุ่มได้แยกตัวและจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นในปี ค.ศ.1929 ซึ่งทำให้ขบวนการแทนที่เนียนสิ้นสุดลงในเวลาต่อมา

2.2.1.2 การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์

โฮจิมินห์เคยกล่าวไว้ในผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง “เส้นทางปฏิวัติ” (Duong Cach Menh) เมื่อปี ค.ศ.1926 ว่าหลักสำคัญของการปฏิวัติคือ

1. การปฏิวัติคืองานอันหนักยิ่งของมวลชน กรรมกร และชาวนา มิใช่วีรบุรุษเพียง 2-3คน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดตั้งมวลชนเพื่อการปฏิวัติ
2. การปฏิวัติจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อดำเนินการภายใต้แนวทางอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนิน ดังนั้นจึงจัดตั้งพรรครูปแบบใหม่
3. การปฏิวัติแห่งชาติคือส่วนหนึ่งของการปฏิวัติโลก ดังนั้นชาวเวียดนามจะต้องร่วมมือกันกับกรรมกรทั่วโลกก่อการปฏิบัติตามแนวนโยบายของสากลนิยมที่²⁰

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่พรรคก๊กมินตั๋งแตกแยกกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน และโฮจิมินห์ต้องเดินทางจากกวางตุ้งกลับไปมอสโคในปี ค.ศ. 1927 เขาประเมินสถานการณ์ในช่วงนั้นว่า อินโดจีนยังไม่พร้อมสำหรับการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะไม่มีใครเข้าใจความสำคัญของคำว่าคอมมิวนิสต์เขาเห็นว่า“มีความเป็นไปได้ที่จะตั้งพรรคปฏิวัติชาตินิยม-สังคมนิยมโดยมีผู้นำรับผิดชอบเกี่ยวกับการนำสมาชิกเข้าสู่หลักการมาร์กซิสต์อย่างเป็นขั้นตอน”²¹

¹⁹ ฟามวันคงและคณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์พรรคแรงงานเวียดนาม, ประธานโฮจิมินห์, แปลจาก President Ho Chi Minh โดย ประสาน มฤตพิทักษ์ (กรุงเทพฯ : สัญฐาน, 2518), หน้า 69.

²⁰ Bernard B. Fall.ed. Ho Chi Minh on Revolution: Selected Writings, 1920-66 (New York : Frederick A. Praeger, 1967), pp.5-7.

²¹ Turner .op.cit,p.12.

ช่วงดังกล่าวเริ่มปรากฏความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำของขบวนการแทนที่เนี่ยน พื้นฐานของปัญหาสืบเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนทางอุดมการณ์ของขบวนการ เมื่อแรกก่อตั้ง ภายหลังจากภายนอกของขบวนการนี้คือ ขบวนการชาตินิยม แต่การดำเนินงานของกลุ่มแกนกลางภายในมีเป้าหมายสร้างสังคมนิยมมิวนิสต์ ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไป 3 ปี ความขัดแย้งระหว่างสายที่เป็นกลาง (moderate) ซึ่งเน้นชาตินิยม กับสายก้าวหน้า (radical) ที่เน้นอุดมการณ์จึงขยายตัวมากขึ้น ความขัดแย้งได้รับการตอกย้ำ เมื่อมีการประชุมพรรคโลกครั้งที่ 6 ของคอมินเทิร์นที่มอสโกในราวกลางปี ค.ศ. 1928 โดยมีการประชุมในที่ประชุมว่า ชนชั้นกลางในเอเชียไม่ใช่พันธมิตรของการปฏิวัติอีกต่อไป ผลการประชุมครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงปฏิกริยาต่อความล้มเหลวของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง ที่ประชุมชี้ว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์จะต้องยุติการเป็นพันธมิตรกับขบวนการชาตินิยมและจะต้องพยายามทำให้ขบวนการของตนเป็นขบวนการของชนชั้นกรรมาชีพมากขึ้น ตลอดจนย้ำว่าการปฏิวัติจะต้องนำโดยชนชั้นกรรมาชีพและพันธมิตรของชนชั้นนี้เท่านั้น

จากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกดังกล่าว ส่งผลให้สมาชิกของขบวนการแทนที่เนี่ยนสายก้าวหน้าเริ่มแสดงความไม่พอใจต่อแนวทางของขบวนการที่เน้นชาตินิยม ควบคู่กับคอมมิวนิสต์ เทรินวันกุง (Tran Van Cung) เลขาธิการสำนักงานภูมิภาคตั้งเกี๋ยวิจารณ์ว่า ขบวนการแทนที่เนี่ยนอ่อนแอเกินไปขาดความเป็นผู้นำ และแนวอุดมการณ์ห่อหุ้มกัน ปลายปี ค.ศ. 1928 เขาเสนอไปยัง เลิมคี้กู่ ซึ่งเป็นประธานขบวนการ ว่าควรปรับโครงสร้างเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจ ในปี ค.ศ. 1929 กลุ่มสมาชิกในตั้งเกี๋ยได้ทำข้อเสนอให้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไปยังที่ประชุมของขบวนการแทนที่เนี่ยนที่ฮ่องกงเมื่อเดือนเมษายนอีกครั้ง ในที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทั้ง 3 ภาคของเวียดนาม ตลอดจนตัวแทนชาวเวียดนามในไทยและฮ่องกง ได้ถกเถียงกันเกี่ยวกับข้อเสนอดังกล่าว เช่น ควรจะตั้งพรรคโดยยุบเลิกขบวนการเก่าหรือยังอยู่ภายใต้ขบวนการเก่า ตลอดจนบางคนเห็นว่าควรตั้งกลุ่มสนับสนุนคอมมิวนิสต์ (nom trung kien cong san) เพื่อเตรียมการตั้งพรรคก่อนตัดสินใจขั้นสุดท้าย อย่างไรก็ตาม ในที่สุดข้อเสนอของกลุ่มสมาชิกในตั้งเกี๋ยก็ได้รับการปฏิเสธที่สมาชิกจำนวนหนึ่งเห็นด้วยแต่ก็ไม่กล้าออกเสียงสนับสนุนเพราะเกรงว่าจะขัดแย้งกับเลิมคี้กู่²² ดังนั้น เทรินวันกุง จึงนำกลุ่มสมาชิกในตั้งเกี๋ยแยกตัวออกจากขบวนการแทนที่เนี่ยน แล้วตั้ง “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” ที่ฮานอย เมื่อกลางเดือนมิถุนายนในปี ค.ศ. 1929 และเน้นการปฏิวัติตามแนวทางของการประชุมพรรคโลกครั้งที่ 6 ของคอมินเทิร์น

²² William J. Duiker, *The Rise of Nationalism* (Boulder : West view Press, 1980), P.21.

ความแตกแยกที่เกิดขึ้นภายในขบวนการคอมมิวนิสต์ของเวียดนามสร้างความไม่พอใจให้แก่โคมินเทิร์น ในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 1929 โคมินเทิร์นส่งจดหมายมายังขบวนการแทนท์เนียนวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวในการป้องกันความแตกของพลังปฏิวัติ และชี้ว่าการที่ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคืออันตรายต่อพัฒนาการของคอมมิวนิสต์ ตลอดจนเป็นความผิดพลาดอย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงเห็นว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนและสำคัญที่สุดของชาวคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนทั้งหมดที่จะจัดตั้งพรรคปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ หลังจากนั้นโคมินเทิร์นได้ส่งเตรีนฝู (Tran Phu) สมาชิกขบวนการแทนท์เนียนที่ไปเรียนต่อในมอสโกไปหาโฮจิมินห์ในประเทศไทย เพื่อขอให้โฮจิมินห์เป็นแกนนำการรวมกลุ่มขบวนการคอมมิวนิสต์อีกครั้ง

เมื่อวันที่ 6 มกราคมปี ค.ศ. 1930 การประชุมครั้งประวัติศาสตร์ก็เกิดขึ้นภายใต้การจัดการของโฮจิมินห์ที่บริเวณสนามฟุตบอลของฮ่องกง (ข้อมูลบางแหล่งกล่าวว่า ประชุมที่บ้านหลังเล็กๆ ในตำบลเกาลูนฝั่งตรงข้ามของเกาะฮ่องกง) โดยมีผู้แทนของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและพรรคคอมมิวนิสต์อันนัมเข้าร่วมประชุม สำหรับสันนิบาตคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่ได้ส่งตัวแทนอย่างเป็นทางการ แต่ก็มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมด้วย หลังจากที่ประชุมกันหลายสัปดาห์ จนกระทั่งในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ก็ตกลงจัดตั้ง พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Viet Nam Cong San Dang) มีสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อันนัม 61 คน และสมาชิกสันนิบาตคอมมิวนิสต์ 11 คน ที่เหลืออีก 54 คนเป็นชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะในกวางตุ้งและฮ่องกง²³

พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเสื่อมถอยของขบวนการชาตินิยมดังกล่าว ในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 1930 พรรคฯ จัดการประชุมคณะกรรมการพรรคฯ ครั้งแรก และมีการลงมติให้เปลี่ยนชื่อพรรคเป็น “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” (Ding Cong San Dong Duong) โดยมี เตรีนฝู เป็นเลขาธิการพรรคฯ คนแรกการเปลี่ยนชื่อพรรคดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของโคมินเทิร์นที่ต้องการให้ขยายขอบข่ายปฏิบัติการ ไปยังลาวและกัมพูชาด้วย

การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนคือความสำเร็จในเบื้องต้นของการปฏิวัติ โดยสามารถแปรอุดมการณ์มาเป็นองค์กรที่เป็นรูปธรรมเพื่อเป็นฐานสำหรับปฏิบัติการต่อไป

²³ Douglas Pike, *History of Vietnamese Communism, 1925-1976* (Stanford : Hoover Institution Press, 1978), p.10.

2.2.1.3 ขบวนการเวียดนาม

การเข้ามาของญี่ปุ่นในช่วงสงคราม ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่นักชาตินิยม เพราะในขณะที่ญี่ปุ่นสร้างภาพอันน่าประทับใจว่า ญี่ปุ่นต้องการปลดปล่อยเอเชียออกจากระบอบอาณานิคม แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงร่วมมือกับฝรั่งเศสในการรักษาอาณานิคมอินโดจีนต่อไปโดยไม่มีแนวโน้มเลยว่าญี่ปุ่นจะสถาปนาเอกราชให้แก่เวียดนามที่อาจกระทำได้

สำหรับขบวนการคอมมิวนิสต์อินโดจีนเห็นว่าสถานการณ์ในช่วงนี้กำลังเหมาะสมที่กระทำการต่อสู้เพื่อเอกราชของเวียดนามดังที่โฮจิมินห์ผู้ซึ่งเดินทางกลับมาเวียดนามเมื่อปี ค.ศ. 1940 หลังจากที่อยู่ต่างประเทศ 13 ปี* ได้กล่าวว่า “โอกาสแห่งการปลดปล่อยชาติมาถึงแล้ว ฝรั่งเศสไม่สามารถปกครองเราด้วยตนเอง ส่วนญี่ปุ่นนั้น ด้านหนึ่งกำลังจมปลักในจีน อีกด้านหนึ่งถูกกองกำลังพันธมิตรเล่นงาน ทั้งสองไม่สามารถใช้กองกำลังทั้งหมดมาโจมตีเราได้ ถ้าประชาชนของเราทั้งประเทศรวมพลังและมีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เราจะทำให้กองทัพฝรั่งเศสและญี่ปุ่นแตกพ่ายไปอย่างแน่นอน²⁴ หลังจากนั้นในเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 1941 ที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคครั้งที่ 8 ซึ่งจัดขึ้นที่กาวบั้ง (Cao Bang) ก็มีมติให้ตั้ง “สันนิบาตเพื่อเอกราชของชาวเวียดนาม” หรือที่รู้จักกันในนาม “เวียดนามด็อก ลัป ดง มินห์ โฮิ-เวียดนาม” (Viet Nam Doc Lap Dong Minh Hoi-Viet Minh) เพื่อเป็นองค์กรของชาวเวียดนามในการต่อสู้ปลดปล่อยชาติ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เพื่อเอกราชของเวียดนาม ไม่ว่าฝรั่งเศสหรือญี่ปุ่นก็ไม่ใช่เจ้านาย”²⁵

การจัดองค์กรของขบวนการเวียดนามได้รับการชี้นำอย่างไม่เปิดเผยจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ลักษณะของโครงสร้างเริ่มต้นจาก กลุ่มภูเขาดิต่าง ๆ (เช่น กลุ่มชานา กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน ฯลฯ) จะเลือกตัวแทนเพื่อจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเวียดนามระดับหมู่บ้าน หลังจากนั้น ระดับหมู่บ้านก็จะเลือกตัวแทนเป็นคณะกรรมการระดับตำบล ถัดขึ้นไปเรื่อย ๆ กลุ่มเหล่านี้เน้นที่จะตรวจสอบ วางแผน ปรับปรุง จัดตั้ง และอบรมการต่อสู้ด้วยอาวุธ ในรูปแบบกองโจร

* ปลายทศวรรษ 1930 โฮจิมินห์เริ่มกลับมามีบทบาทเสนอความคิดเห็นต่อพรรคมากขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 1940 เขาเดินทางไปปฏิบัติภารกิจทางตอนใต้ของจีนก่อนที่จะเข้ามาเวียดนาม

²⁴ Gareth Porter, ed. *Vietnam : Defensive Documentation of Human Decisions* (New York Equal M. Coleman Enterprises, 1974), p.2.

²⁵ Marin E. Gittlemann, *Vietnam: History, Document and Opinions on a Major World Crisis* (Manchester: Book, 1967), p.45.

สำหรับหลักการต่อสู้ที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่ได้กล่าวถึง หลักการวิภาษวิธี (dialectic) ของมาร์กซ์ หากแต่จะพิจารณาสภาพความเป็นจริงของเวียดนามโดย นำทฤษฎีความขัดแย้ง (Theory of Contradictions) มาอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้ง ภายในและภายนอกประเทศว่าความขัดแย้งมี 3 ประการ คือ (1) ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง (2) เจ้าหน้าที่กับชาวนายากจน (3) นายทุนกับคนงาน นอกจากความขัดแย้งใน 3 ประการหลักนี้ ยังมี ความขัดแย้งระดับรองลงมาอีกมาก เช่น ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่อาณานิคมฝ่ายก้าวหน้ากับ ฝ่ายปฏิกริยา ระหว่างเจ้าที่ดินขนาดใหญ่กับขนาดเล็กระหว่างนายทุนฝรั่งเศสผู้ปุ่นและเวียดนามฯลฯ เป็นต้น²⁶

2.3 การปฏิวัติเดือนสิงหาคม 1945 และการประกาศเอกราช

ช่วงปี ค.ศ. 1945 สถานการณ์การสู้รบในเอเชียแปซิฟิกได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อญี่ปุ่นตกลงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อฝ่ายพันธมิตร ในระยะนี้ญี่ปุ่นเริ่มไม่ไว้วางใจฝรั่งเศสมากขึ้น และต้องการ รากฐานสนับสนุนจากชาวเวียดนาม จึงกระทำรัฐประหารยึดอำนาจปกครองจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 มีนาคม หลังจากนั้นสองวัน ญี่ปุ่นก็สนับสนุนให้จักรพรรดิบัวได้ ยกเลิกสนธิสัญญาปี ค.ศ. 1884 ที่เวียดนามยอมรับอำนาจอาณานิคมฝรั่งเศสและประกาศเอกราชให้แก่เวียดนาม ต่อมาวันที่ 17 เมษายน จักรพรรดิบัวได้จัดตั้งรัฐบาลซึ่งมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เว้ โดยให้ตรันตรองกิม (Tran Trong Kim) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ถึงแม้ญี่ปุ่นโค่นล้มระบบอาณานิคมฝรั่งเศส และสนับสนุนการประกาศเอกราชของ เวียดนาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ดังที่คาดไว้ เพราะชาว เวียดนามตระหนักดีว่า เอกราชนี้ยังอยู่ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น รัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ไม่ได้มี อำนาจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ญี่ปุ่นไม่ได้ตั้งกระทรวงกลาโหมและกองทัพตลอดจนญี่ปุ่น สงวนสิทธิที่จะบริหาร โคชินจีน โดยตรง เพราะดินแดน โคชินจีนเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญเพราะเป็น ศูนย์กลางของ อินโดจีน หากดินแดนลาว เขมร หรือเวียดนามตอนเหนือมีปัญหา ก็สามารถส่ง กำลังไปควบคุมได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ ญี่ปุ่นก็อ่อนแอเกินกว่าที่จะทำเช่นนั้น

ผลกระทบสำคัญจากการยึดอำนาจของญี่ปุ่นก็คือ ญี่ปุ่นสามารถโค่นล้มระบบการบริหาร ของฝรั่งเศส แต่ญี่ปุ่นไม่สามารถจัดระบบการบริหารเข้าแทนที่อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในเขตชนบท

²⁶ Winberg Chai. Ed. *Essential Work of Chinese Communism* (New York : Bantam Book, (909), pp. 106-109.

จึงทำให้เกิดช่องว่างทางอำนาจซึ่งทำให้ขบวนการเวียดนามสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกยิ่งขึ้น²⁷ เมื่อญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแพ้สงครามโลก (15 สิงหาคม 1945) ขบวนการเวียดนามภายใต้การนำของคอมมิวนิสต์ได้ระดมประชาชนประมาณ 500,000 คน แสดงพลังด้วยการชุมนุมเดินขบวนที่กรุงฮานอย (19 สิงหาคม 1945) พร้อมกันนั้น พวกเขาใช้กำลังยึดกรุงฮานอย ประกาศอิสรภาพเมื่อวันที่ 2 กันยายน 1945 จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว “สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม” (Democratic Republic of Vietnam) โดยให้โฮจิมินห์เป็นประธานาธิบดี และบีบให้จักรพรรดิบ่าวไ่(Bao Dai)สละราชบัลลังก์²⁸

หลังจากนั้นไม่กี่วัน อังกฤษ จีนภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค และสหรัฐฯ ก็สร้างความผิดหวังให้แก่รัฐบาล “สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม” ตามข้อตกลงการประชุมปอตสดัม (Potsdam Conference) อังกฤษได้รับมอบหมายให้ปลดอาวุธ ญี่ปุ่นในเวียดนามใต้เส้นขนานที่ 16 ส่วนจีนคณะชาติปลดอาวุธญี่ปุ่นเหนือเส้นขนานที่ 16 อังกฤษได้สมคบกับฝรั่งเศส โดยปลดอาวุธญี่ปุ่นจริง แต่ไปติดอาวุธให้แก่ฝรั่งเศสในเวียดนามประมาณ 5,000 คน ภายหลังฝรั่งเศสส่งทหารเข้าไปเสริม 50,000 คนแล้ว และภายหลังปิดหนังสือพิมพ์เวียดนามที่ก้าวหน้า – ชาตินิยมหลายฉบับ ส่วนการปลดอาวุธเหนือเส้นขนานที่ 16 มีปัญหาซับซ้อนกว่าเพราะกองกำลังของขบวนการกองทัพเอกราชเวียดนามมีหลายพวก และขบวนการเวียดนามภายใต้การนำของคอมมิวนิสต์เข้มแข็งที่สุด ผู้นำของจีนคณะชาติ คือเจียงไคเช็คนั้นมีพฤติกรรมส่อให้เห็นว่าเข้าข้างคู่แข่งของเวียดนามมากกว่า นอกจากนั้นยังมีพฤติกรรมคล้ายกับอังกฤษ คือ จีนคณะชาติประกาศถอนทหารออกจากเวียดนามต่อเมื่อฝรั่งเศสพร้อมที่จะเข้าไปปกครองเวียดนามเหนือต่อไป อย่างไรก็ตาม จีนคณะชาติถอนทหารออกหมดในต้นปี ค.ศ. 1946 ส่วนสหรัฐฯ นั้นภายหลังลังเลใจในช่วงแรก โดยหลักการสหรัฐฯ ไม่เห็นชอบที่จะต่ออายุลัทธิอาณานิคมให้ฝรั่งเศส แต่เพื่อผลประโยชน์ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงสนับสนุนให้ฝรั่งเศสกลับคืนไปปกครองเวียดนามต่อไป²⁹

ในช่วงปี ค.ศ. 1946-1949 เวียดนามใช้ยุทธวิธีทำสงคราม “ป่าล้อมเมือง” ฝรั่งเศสยึดเมืองทางภาคใต้ไว้ได้เกือบทั้งหมด แต่ออกนอกเมืองไม่ได้ เวียดนามยึดภาคเหนือได้เกือบทั้งหมด และขยายกำลังยึดชนบทภาคใต้ ตัดถนน ทางรถไฟ และทำลายสะพาน สภาพเช่นนี้คงอยู่จนกระทั่งจีนคอมมิวนิสต์ยึดอำนาจในจีนได้ โฮจิมินห์เดินทางไปขอความช่วยเหลือจากเหมาเจ๋อตง ซึ่งก็

²⁷ William J. Duiker, *Vietnam: Nation in Revolution* (Boulder: West view Press, 1983), p.39.

²⁸ Ibid., p.75.

²⁹ Hoang Van Chi, op. cit., p.75.

ได้รับการตอบสนองอย่างดี³⁰

จากปี ค.ศ. 1950 จนถึงการประชุมเจนีวาปี ค.ศ. 1954 เป็นช่วงที่เวียดนามกับฝรั่งเศส จึงไหวชิงพริบเพื่อเอาชนะกันทั้งด้านการเมืองระหว่างประเทศและในสนามรบ “การสูญเสียจีน” ให้แก่คอมมิวนิสต์ในปลายปี ค.ศ. 1949 มีผลกระทบทางจิตวิทยาที่สำคัญต่อนโยบายของสหรัฐฯ เกี่ยวกับเวียดนามก่อนสงครามเกาหลี คือในเดือนพฤษภาคม 1950 สหรัฐฯ ได้ประกาศให้ความช่วยเหลือฝรั่งเศสในด้านการเงินและการทหารเพื่อทำสงครามต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์

ความผิดพลาดของฝรั่งเศสที่สำคัญอยู่ที่การเข้าทำสงครามเดียนเบียนฟู เมื่อเวียดนามห์เคลื่อนทัพจะเข้าโจมตีหลวงพระบาง (ประเทศลาว) ซึ่งทำท่าว่าต้องทำสงครามยาวนาน ฝรั่งเศสตัดสินใจส่งกำลังพลรวมมายึดเดียนเบียนฟูเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 1953 เพื่อตัดเส้นทางลำเลียงของฝ่ายเวียดนามห์ยุทธการเดียนเบียนฟูนั้นฝ่ายเวียดนามห์ภายใต้การบังคับบัญชาของนายพล ว็องเหียนย๊าบ (Vo Nguyen Giap) ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากจีนในด้านอาวุธยุทธโปกรณ์ ทหารเวียดนามห์ได้ปิดล้อมและโจมตีทหารฝรั่งเศสพ่ายแพ้เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 1954

การสู้รบกันอย่างรุนแรงในอินโดจีนและฝรั่งเศสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ทำให้ที่ประชุมเจนีวา (ประชุมกันมาตั้งแต่ 26 เมษายน 1954 เพื่อตกลงปัญหาสงครามเกาหลี) นำเอาปัญหาอินโดจีนเข้าไปพิจารณาด้วย แต่ผู้แทนในการเจรจาปัญหาอินโดจีนจำกัดเฉพาะ เขมร ลาว เวียดนามใต้ (ล้วนภายใต้อุปถัมภ์ของฝรั่งเศส) เวียดนามเหนือ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา อังกฤษและฝรั่งเศส ในที่สุด (20 กรกฎาคม 1954) ที่ประชุมได้ตกลงแก้ไขปัญหาอินโดจีนโดยมีสาระสำคัญ คือ³¹

1. ให้มีการหยุดยิงทั่วอินโดจีนตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม 1954 และให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามถอนกำลังไปตั้งอยู่เหนือเส้นขนานที่ 17 และฝ่ายฝรั่งเศสถอนไปตั้งอยู่ใต้เส้นขนาน
2. ให้เขมรและลาวเป็นรัฐเอกราช
3. ให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในเวียดนามเหนือและใต้เพื่อรวมเป็นประเทศเดียวกันภายในวันที่ 20 กรกฎาคม 1956
4. ให้ต่างชาติถอนทหารออกไปให้หมด
5. ให้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศเพื่อตรวจสอบและการควบคุม

³⁰ Ibid., p.78.

³¹ Hoang Van Chi, op. cit., pp. 81-84.

(International Commission for Supervision and Control) ซึ่งประกอบด้วย คานาดา อินเดีย และ โปแลนด์ เพื่อควบคุมให้มีการปฏิบัติการตามข้อตกลงโดยมีผู้แทนจากอินเดียเป็นประธาน

2.4 สหรัฐฯกับการรวมประเทศเวียดนาม

ในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังพิจารณาถอนตัวออกไปนั้น สหรัฐอเมริกาก็เริ่มแสดงบทบาทแทนที่ฝรั่งเศสในอินโดจีน เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 สหรัฐฯ ประกาศรับรองรัฐบาลบัวไตในเวียดนาม และให้ความช่วยเหลือรัฐบาลที่เป็นฝ่ายโลกเสรีทั้งในเวียดนาม เขมร และลาว ทั้งนี้เป็นตามนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งสหรัฐฯ เข้ารับฝัดชอบเป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรี สภาความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ (National Security Council) ได้วิเคราะห์สถานการณ์ในเอเชียในเดือนกุมภาพันธ์ 1950 ว่าจะเป็นไปได้ตามทฤษฎีโดมิโน (domino theory)³²

วิธีการป้องกันรัฐบาลของประเทศในค่ายเสรีในอินโดจีนมิให้ล้มตามกันนั้นกระทำในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางทหาร ทางเศรษฐกิจ และวิชาการอย่างเปิดเผย และการสืบความลับทำจารกรรมอย่างปกปิดด้วยนอกจากนั้นยังใช้อิทธิพลและเล่ห์กลเปลี่ยนตัวผู้นำที่สหรัฐฯ ไม่พึงปรารถนาด้วย

หน่วย C.I.A.(Central Intelligence Agency) ปฏิบัติการในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียอาคเนย์ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 เป็นอย่างซ้ำ ใช้เงินสี่ราชการลับจัดตั้งกลุ่มต่อต้านคอมมิวนิสต์ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม 1954 หน่วย Lansdale Team ได้เข้าไปทำจารกรรมในเวียดนามเหนือ ใ้สารเคมีเจือปนน้ำมันเชื้อเพลิงทำลายเครื่องยนต์ แจกใบปลิวปลอมสนับสนุนโงดinhเหี้ยม (Ngo Dinh Diem) ทางด้านการเงินในการเลือกตั้งวันที่ 23 ตุลาคม 1955 ให้โงดinhเหี้ยมเป็นประมุขของประเทศ (ประธานาธิบดี) แทนจักรพรรดิบัวไต ต่อมาเมื่อโงดinhเหี้ยมปกครองประเทศอย่างกดขี่ เช่นปราบปรามผู้นำทางศาสนา สหรัฐฯ ก็สนับสนุนทหารให้ก่อการรัฐประหาร (1 พฤษภาคม 1963 ฟื้นฟูตระกูลโงดinhเหี้ยม)³³

ในด้านการเมือง ถึงแม้สหรัฐฯ จะเป็นภาคีร่วมประชุมเจนีวา ในปี ค.ศ. 1954 แต่ก็มีได้ลงนามในข้อตกลง อย่างไรก็ตาม ผู้แทนของสหรัฐฯ Mr.Bedell Smith ก็ได้แถลงในวันที่ 21 กรกฎาคม 1954 ว่าจะเคารพข้อตกลงและจะไม่ยอมให้ชาติอื่นฝ่าฝืนข้อตกลงนั้นด้วยกระนั้นก็ดี ใน

³² Chalmers M. Roberts in Marvin E. Gettleman, op. cit., p. 128.

³³ Stanley Karnow, op. cit., pp. 220-223.

ปี ค.ศ. 1954 ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้มีสาส์นถึงประธานาธิบดีโงคินห์เหียบว่าไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการเลือกตั้งตามข้อตกลงเจนีวา การเลือกตั้งตามข้อตกลงเจนีวาจึงมิได้เกิดขึ้น การรวมประเทศโดยสันติวิธีก็มิได้กระทำ

การที่สหรัฐฯ ไม่สนับสนุนให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อรวมประเทศเวียดนามตามข้อตกลงเจนีวานั้นเพราะสหรัฐฯ ตระหนักดีว่าคอมมิวนิสต์ซึ่งมีโฮจิมินห์เป็นผู้นำนั้นจะเป็นฝ่ายได้เปรียบ ด้วยเหตุนี้สหรัฐฯ จึงประกาศตั้งแต่วันที่ 21 กรกฎาคม 1954 แล้วว่า สหรัฐฯ จะยอมรับการเลือกตั้งในเวียดนามก็ต่อเมื่อสหประชาชาติทำหน้าที่ควบคุมการเลือกตั้ง ในวันที่ 3 สิงหาคม 1954 สภาความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ มีมติให้สหรัฐฯ “รักษาเวียดนามใต้ที่มีไซคอมมิวนิสต์และเป็นมิตรกับสหรัฐฯ เอาไว้” เมื่อวันที่ 5 กันยายน 1956 สภาความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ มีมติให้ “รวมเวียดนาม โดยดีย้อนกลับไปให้ถึงที่สุดภายใต้การนำของฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์”³⁴

ในด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามใต้ประมาณ 52,000 ล้านบาท ในช่วงปี ค.ศ. 1950-1954 หลังจากนั้นได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ข้อมูลแหล่งหนึ่งอ้างการศึกษาของ The International Strategic Survey ว่า ในปี ค.ศ. 1965-1972 ใช้จ่ายด้านการทหารและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในอินโดจีน จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1975 มีมูลค่ารวม 108,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ³⁵ ใช้จ่ายด้านการทหารของเวียดนามใต้เกือบทั้งหมด สหรัฐฯ เป็นผู้ออกให้ในด้านการทหาร สหรัฐฯ มั่นใจว่าจะเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ จึงเริ่มด้วยการส่งที่ปรึกษาทางทหารเข้าไปในเวียดนามใต้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1956 แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ (National Liberation Front) ซึ่งมี “เวียดกง” (Viet Cong) เป็นกองกำลังสำคัญ ประกาศตัวปฏิบัติการในเวียดนามใต้ในปี ค.ศ. 1959 การสู้รบทางการเข้าไปปฏิบัติการร่วมกับรัฐบาลเวียดนามใต้ในปี ค.ศ. 1962 นับว่าเป็นการเปิดฉากสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง โดยเปลี่ยนจากฝรั่งเศสมาเป็นสหรัฐฯ³⁶

การทำสงครามโลกในเวียดนามนั้น สหรัฐฯ ได้ระดมคน ทหารยากร และสูญเสียชีวิตของชาวอเมริกันเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สหรัฐฯ เสียเปรียบเพราะมาจากแดนไกล ในที่สุดประธานาธิบดีจอห์นสันได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน โดยประกาศตัวในเดือนมีนาคม 1968ว่าจะไม่สมัครเข้ารับเลือกตั้งประธานาธิบดีสมัยที่ 2 ส่วนหนึ่งหวังที่จะลดกระแสความขัดแย้งของคนภายในสังคม การตัดสินใจของประธานาธิบดีจอห์นสันครั้งนี้มีผลเปิดทางให้นิกสันขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี และ

³⁴ Gareth Porter, ed., op. cit. pp. 162-171.

³⁵ *The Japan Times*. (30 March 1973):p. 4.

³⁶ R.L. Walli, op. cit., pp. 133-146.

แสวงหาผู้ทางตอนทหารกลับ “อย่างสมเกียรติ” แนวนโยบายใหม่นำไปสู่การเจรจาปัญหาการเมืองที่ปารีส โดยมีผู้แทนที่ฝ่ายจากสหรัฐฯ เวียดนามใต้ (สาธารณรัฐเวียดนาม) เวียดนามเหนือ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม) และผู้แทนจาก “รัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวของสาธารณรัฐเวียดนามใต้” นั้นเป็นการประชุมเจรจาที่ยืดเยื้อจากวันที่ 19 มกราคม 1969 จนถึงวันลงนามในข้อตกลง วันที่ 27 มกราคม 1973 โดยมีการพักรบบางครั้งบางคราว ในระหว่างสี่ปีเศษที่การเจรจากันและต่อจากนั้นอีกสองปีเศษการต่อสู้กันในสนามรบยังคงดำเนินต่อไป ควบคู่กันไปกับการใช้กลยุทธ์ในทางการเมืองอื่น ๆ เพื่อเอาชนะซึ่งกันและกัน ข้อตกลงว่าด้วยการยุติสงคราม และการฟื้นฟูสันติภาพในเวียดนาม (Agreement on Ending the War and Restoring Peace in Vietnam) ซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ 27 มกราคม 1973 มีสาระที่สำคัญคือ³⁷

1. ให้มีการหยุดยิงทั่วเวียดนาม เมื่อ 24.00 น. ของวันที่ 27 มกราคม 1973 (ม.2)
2. ให้สหรัฐฯ และสัมพันธมิตรถอนทหาร ที่ปรึกษา ฯลฯ ออกจากเวียดนามภายใน 60 วันนับจากวันลงนามในข้อตกลง(ม.5)
3. ให้ส่งเชลยศึกและแลกเปลี่ยนรายชื่อทหารที่สูญหายไปในสงครามภายในเวลา 60 วันดังกล่าว (ม.8)
4. ให้ใช้หลักการกำหนดชะตากรรมของตนเองปฏิบัติในเวียดนามใต้ (ม.9)
5. ให้เวียดนามใต้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เอกราชและใฝ่สันติภาพเป็นหลัก (ม.14)
6. ภาติของสัญญาจะเคารพข้อตกลงเงินวปี ค.ศ. 1954 และ 1962 ซึ่งรับรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของกัมพูชาและลาวคือ ความเป็นเอกราช อธิปไตย เอกภาพ บูรณภาพแห่งดินแดนและคู่ภาติจะเคารพความเป็นกลางของกัมพูชาและลาว (ม.20)
7. สหรัฐฯ จะรักษาบาดแผลที่เกิดจากสงครามโดยการบูรณะประเทศให้แก่เวียดนามและประเทศอื่น ๆ ในอินโดจีน (ม.21)

ตลอดระยะเวลาหกปีเศษ นับตั้งแต่มีการเจรจากันที่ปารีสเมื่อวันที่ 19 มกราคม 1969 จนถึงวันที่ 27 มกราคม 1973 และเมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามใต้ได้ทั้งหมดในวันที่ 30 เมษายน 1975 นั้นทั้งสองฝ่ายใช้กลยุทธ์ในการเอาชนะกันทั้งในด้านการเมืองและด้านการทหาร

³⁷ See text of the agreement in Restoring Peace in Vietnam. Published by United States Information Service, no date of publication, pp.3-22.

2.2.2 การจัดตั้งขบวนการทางการเมืองในลาว

ผลกระทบทางอุดมการณ์และการเมืองของการปกครองของฝรั่งเศสต่อความสัมพันธ์ระหว่างสามชาติอินโดจีน ก็เกิดจากการที่ฝรั่งเศสปกครองดินส่วนนี้ในลักษณะที่เป็นหน่วยทางการเมืองหน่วยเดียวกันในรูปแบบของสหพันธ์เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อมีการจัดตั้งขบวนการกู้ชาติตาม แนวอุดมการณ์มาร์กซ์-เลนินขึ้นในเวียดนามประมาณช่วงทศวรรษ 1920-1930³⁸ โดยมีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ 1930 นั้น ผู้นำคอมมิวนิสต์เวียดนามให้ความสำคัญกับการมี “เอกภาพในการปฏิบัติทั่วทั้งอินโดจีน”

ดังนั้น ไม่นานหลังจากที่มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 1930 ก็มีการจัดตั้งเครือข่ายหน่วยงานระดับพื้นฐานของพรรคขึ้นในลาว (ที่เวียงจันทน์และที่เหมืองแร่ดีบุกที่เมือง Bo Nen) และกัมพูชา (พนมเปญและกัมปงจาม ซึ่งมีไร่ยางพารา) อันเป็นการปูทางสำหรับการเปลี่ยนฐานะของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ให้เป็นพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในระยะเวลาต่อมา เพื่อดำเนินการปฏิบัติอย่างมีเอกภาพในทั้งสามชาติ³⁹

ความสำคัญของการมีเอกภาพดังกล่าวสำหรับเวียดนามจะเห็นได้จากการมี “จดหมายถึงสหายนกัมพูชา” จากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในปี ค.ศ. 1934 ซึ่งย้ำว่าจะให้มีการปฏิบัติที่แยกออกไปโดยเอกเทศในกัมพูชาไม่ได้เด็ดขาด” เพราะฝรั่งเศสยึดกุมอยู่ทั่วทั้งอินโดจีน⁴⁰ หรือคำสั่งของโฮจิมินห์ในเดือนกันยายน 1945 แก่ผู้ปฏิบัติงานของเวียดนามในลาวว่า “จำเป็นอย่างที่สุดที่จะต้องไม่ปล่อยให้ลาวตกไปอยู่ในเงื้อมมือของพวกจักรวรรดินิยม เพราะมิฉะนั้นแล้วเวียดนามไม่มีทางรักษาเอกราชได้”⁴¹

เพื่อจัดการความเคลือบแคลงเกี่ยวกับอนาคตของแต่ละชาติอินโดจีน พรรคก็มีมติในเดือนมีนาคม 1935 ในปัญหาชนชาติ ซึ่งระบุว่า “หลังจากขับไล่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสออกไปจากอินโด

³⁸ Ho Chi Minh, *Patriotisms and proletarian Internationalism* (Hanoi : Foreign Languages publics House, 1979), pp.130-133.

³⁹ Ibid., pp.12-13.

⁴⁰ Ben Kierman, “Introduction” in Ben Kierman and Chantoau Boua (eds.), *Peasants and Politics in Kampuchea 1942-1981* (London: Zed Press, 1982), p.18.

⁴¹ Mas Alister Brown and Joseph J. Zastoff, *Apprentice Revolutionaries : The Communist Movement in Laos 1930-1985* (Stanford, California: Hoover Institution Press, 1986), p.31.

จีนแล้ว แต่ละชาติจะมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือออกจากสหพันธ์ และอาจจะใช้ระบบที่ตนปรารถนา พันธมิตรโดยหลักการแห่งภราดรภาพ จะยึดหลักของความจริงใจในการปฏิบัติ อิสรภาพและความเท่าเทียมกัน⁴² ท่าทีเช่นนี้ต่อมาถูกตอกย้ำโดยที่ประชุมเต็มคณะครั้งที่ 8 ของคณะกรรมการกลางพรรคในเดือน มิถุนายน 1941⁴³ และอีก 10 ปีต่อมา ณ สมัชชาครั้งที่ 2 ของพรรค ก็มีการตั้งพรรคแรงงานเวียดนามขึ้นแทนคอมมิวนิสต์อินโดจีน เพื่อนำไปสู่การมีพรรคแห่งชาติขึ้นทั้งในกัมพูชาและลาวในระยะเวลาไม่กี่ปีต่อมา

อย่างไรก็ตาม มติของสมัชชาครั้งที่ 2 ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (ที่เปลี่ยนมาเป็นพรรคแรงงานเวียดนาม) ในปี ค.ศ. 1951 นั้นเอง ก็ยังกำหนดให้พรรคแรงงานเวียดนามมีหน้าที่ช่วยเหลือคอมมิวนิสต์ลาวและกัมพูชาในการดำเนินการปฏิวัติภายในชาติตน แนวนโยบายของพรรคระบุไว้อย่างแน่ชัดว่า “ชาวเวียดนามจะต้องผนึกกำลังอย่างใกล้ชิดกับประชาชนลาวและกัมพูชา และให้ความช่วยเหลือทุกประการแก่ประชาชาติทั้งสองนี้ ในการต่อต้านการรุกรานโดยจักรวรรดินิยมร่วมกัน⁴⁴

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อกองทัพนาซีของเยอรมัน กำลังทหารญี่ปุ่นได้ยึดอำนาจการบริหารของฝรั่งเศสในอินโดจีน ครั้งเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามต่อกลุ่มประเทศพันธมิตร แต่ฝรั่งเศสต้องการกลับเข้ามาปกครองอินโดจีนเป็นอาณานิคมแบบเดิม สหรัฐอเมริกาและอังกฤษไม่ประสงค์จะคัดค้านนโยบายของประธานาธิบดีชาร์ล เดอร์โกล ของฝรั่งเศสซึ่งเป็นพันธมิตรของตน ชาร์ล เดอร์โกล ต้องการรักษาอาณานิคมของฝรั่งเศสเพื่อครอบงายได้มาบูรณะประเทศฝรั่งเศสที่เสียหายย่อยยับจากการรุกรานของนาซีเยอรมัน ฝรั่งเศสได้ส่งทหารกลับเข้ามาในอินโดจีนและทำสงครามกับขบวนการกู้ชาติในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งได้ประกาศเอกราชภายหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงคราม เมื่อทหารฝรั่งเศสบุกถึงนครหลวงพระบาง เจ้าศรีสว่างวัฒนา (กษัตริย์ของลาว) ทรงกลับตัดสินใจพระทัยให้ลาวเป็นประเทศอารักขาของฝรั่งเศสดั้งเดิม และประกาศปลดเจ้าฟ้าเพ็ชรธาตุนายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ยังผลให้คณะรัฐบาลและสภาชั่วคราวของลาวที่นครเวียงจันทน์ลงมติออกเสียงให้ปลดกษัตริย์ลาวออกจากตำแหน่ง และประกาศให้รัฐธรรมนูญชั่วคราวและจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระในวันที่ 12 ตุลาคม 1945⁴⁵

⁴² Burchett, op. cit., p. 14.

⁴³ Ibid., p. 25.

⁴⁴ Robert F. Turner, Vietnamese Communism: its Origins and Development (Stanford, California : Hoover Institution Press, 1975), p.249.

⁴⁵ Arthur J. Dornmen. Conflict in Laos (New York: Frederick A. Praeger Publishers, 1964),p.22.

รัฐบาลลาวอิสระพยายามบริหารประเทศและจัดตั้งกองทัพโดยมีเจ้าสุพานวง เป็นบัญชาการกองทัพ แต่การเจรจาเพื่อขอเอกราชจากฝรั่งเศสล้มเหลว ทันทิที่ทหารจีนของรัฐบาลเจียงไคเช็ค ที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในลาวตอนเหนือถอนทหารออกจากลาว กองทัพฝรั่งเศสได้บุกภาคเหนือของลาวในเดือนมีนาคม 1964 จากภาคใต้ของลาว กองกำลังของรัฐบาลลาวอิสระสนับสนุนโดยชาวเวียตนามในลาวได้พยายามต่อสู้ป้องกันเมืองท่าแขก(ภาคกลางของลาว)แต่พ่ายแพ้ ทหารฝรั่งเศสได้ชัยชนะเด็ดขาดและตกลงให้ลาวปกครองตนเองในเครือสหพันธรัฐฝรั่งเศส โดยประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 11 พฤษภาคม 1947⁴⁶

ส่วนรัฐบาลลาวอิสระและกองกำลังที่เหลือส่วนใหญ่ได้หลบหนีเข้าไทยและได้จัดตั้งรัฐบาลลาวพลัดถิ่นขึ้นในประเทศไทย นายกรัฐมนตรี ปรีดี พนมยงค์ ได้สนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของรัฐบาลลาวอิสระ และขบวนการกอบกู้เอกราชของกัมพูชาและเวียตนามด้วย ทั้งนี้โดยมีการจัดตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ (South East Asian League – SEAL) ในวันที่ 8 กันยายน 19ประกอบด้วยตัวแทนจาก ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย⁴⁷ นาย ปรีดี พนมยงค์ ได้อธิบายเหตุผลการก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ว่า

“หลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว นักล่าอาณานิคมชาวตะวันตก กลุ่มเดิมก็มายึดเอาอาณานิคมเดิมของตน แต่พวกเขาที่ต้องเผชิญกับการต่อต้านของผู้รักชาติในประเทศนั้น ๆ ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อขอความช่วยเหลือจากเราจากที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รักชาติเหล่านี้ เราได้ลงความเห็นไว้ในอนาคตอันใกล้นี้ ทุกประเทศในเอเชียอาคเนย์จะได้รับเอกราช อันเป็นผลมาจากความพยายามของพวกเราเอง แต่เราจะต้องเผชิญหน้ากับยักษ์ใหญ่สองประเทศได้แก่จีนคณะชาติซึ่งโคกเค่นขึ้นมาหลังชัยชนะต่อญี่ปุ่น อีกประเทศหนึ่งคืออินเดียซึ่งได้เอกราชจากอังกฤษ ฉะนั้น หากพวกเราแต่ละประเทศต่างคนต่างอยู่ภายหลังทุกประเทศในภูมิภาคนี้ได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะป้องกันตนเองในกรณีที่ยักษ์ใหญ่สองประเทศรุกรานเราด้วยเหตุนี้ เราจึงก่อตั้งสมาคมชนชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ขึ้นมา เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ องค์การนี้เป็นเพียง “ความเข้าใจกันอย่างฉันมิตร” ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเท่านั้นแต่นักล่าอาณานิคมทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่าเป็นผู้นำเหล่าขบถในการต่อต้านรัฐบาลอาณานิคม และเป็นศูนย์กลางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้รัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน

⁴⁶ Ibid., p.32.

⁴⁷ Oun Sananikone, *Lao Issara, The Memoirs of Oun Sananikone*, trans. John B. Murdoch, No.100, Southeast Asia Program. Dept. of Asian Studies, Cornell University. Ithaca Jane, 1975.

1947 ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อเอาใจบรรดานักล่าอาณานิคม ได้ยุบสมาคมดังกล่าวและแยกสลายพรรคสมาชิก⁴⁸

ในเดือนมกราคม 1949 ท่านโกสอน พมวิหาน เริ่มสร้างกองกำลังทหารเรียกว่า กองลาชะวง (กองทัพราชวงศ์) ที่เมืองเชียงค้อ แขวงหัวพัน(จังหวัดหัวพัน) ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของกองทัพปลดปล่อยประชาชนลาวในปัจจุบัน⁴⁹ การเรียกร้องเอกราชของลาวได้ผลมากยิ่งขึ้นเมื่อฝรั่งเศสไม่สามารถเอาชนะเวียดนามในเวียดนามใต้ และทหารฝรั่งเศสต้องปรับเปลี่ยนแผนจากการบุกรุกเป็นการรบป้องกันตัว

ฝรั่งเศสตกลงให้ลาวมีอิสระเพิ่มมากขึ้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและการจัดตั้งกองทัพลาวแห่งชาติ (ภายใต้การบังคับบัญชาของฝรั่งเศส) โดยลงนามในสัญญา France Lao General Convention สัญญานี้ยังได้อภัยโทษและอนุญาตให้นักการเมืองลาวเดินทางกลับไปมีบทบาททางการเมืองในลาวได้ใหม่แต่ยังคงอยู่ร่วมกับสหพันธรัฐฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อจะเอาใจพวกราชาตินิยมและสมาชิกรัฐบาลลาวอิสระที่ต่อต้านฝรั่งเศสทั้งในประเทศและต่างประเทศ ฝรั่งเศสหวังว่าการให้เสรีภาพเพิ่มมากขึ้นแก่ลาวจะทำให้ลาวมีความมั่นคงและฝรั่งเศสสามารถทุ่มเทกำลังทหารและอาวุธไปในการปราบปรามกองกำลังเวียดนามใต้ในเวียดนามได้อย่างเต็มที่

ปรากฏว่าแผนการนี้ประสบความสำเร็จบางส่วน กล่าวคือ เจ้าสุวันพุมายอมรับข้อเสนอของฝรั่งเศสโดยไม่ฟังคำคัดค้านจากเจ้าเพ็ดชะราดผู้พี่และเจ้าสุพานนวงค์ผู้น้อง เขาได้แยกตัวจากรัฐบาลลาวอิสระและเดินทางไปเฝ้าเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวงศ์ที่กรุงปารีส และได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากรัฐบาลฝรั่งเศส⁵⁰

ดังนั้น เจ้าสุพานนวงค์และกลุ่ม “องค์การประชาชนก้าวหน้า” ของเขาจึงตัดสินใจแยกตัวออกจากรัฐบาลอิสระเช่นกัน และหันไปดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงลาว เจ้าสุพานนวงค์ได้ร่วมมือกับกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสของนายหนุฮัก พุมสะหวัน และกองกำลังลาว – เวียดนามของนายโกสอน พมวิหาน ซึ่งสังกัดอยู่ภายใต้ “พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน” ของ

⁴⁸ ปรีดี พนมยงค์, ชีวิตผืนผวนของข้าพเจ้า และ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีน, แปลโดย จำนง ภาควรรุฒิ และ พรทิพย์ ไตใหญ่ (พระนคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 88-90.

⁴⁹ โกสอน พมวิหาน, จุดเลี้ยวประวัติศาสตร์และ 25 ปี แห่งการต่อสู้(พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2513), หน้า 18.

⁵⁰ Dommen, op. cit., p. 34.

เวียคนาม และร่วมมือกับผู้นำชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในลาว เช่น สีทน กมมะคำผู้นำลาวเทิงและไฟค่าง ลอบเบลขาว ผู้นำชาวม้ง นอกจากนี้เจ้าสุพานวงยังได้รับความร่วมมือจากกลุ่มลาวรักชาติอีกกลุ่มหนึ่งนำโดยเจ้าสุก วงสัก และนายพุมิวังวิจิตซึ่งได้ทำการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาวในรูปของ“คณะกรรมการลาวต่อต้านฝรั่งเศสในตะวันออก”

ในเดือนสิงหาคม เจ้าสุพานวงได้จัดตั้ง “คณะกรรมการปลดปล่อยลาว”⁵¹ เพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศสและได้เดินทางไปพบกับโฮจิมินห์ที่ศูนย์บัญชาการใหญ่ของเวียคมินห์ที่เมืองแตกวางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเวียคนามและตกลงร่วมมือกับเวียคมินห์ ส่วนผู้นำลาวอิสระคนอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ได้ตกลงรับเงื่อนไขของฝรั่งเศสเหมือนเจ้าสุวันพุมมาและเดินทางกลับนครเวียงจันทน์ ยกเว้นเจ้าเพ็ชระรัตที่ตัดสินใจอยู่ในประเทศไทยต่อไปและเลิกยุ่งเกี่ยวกับการเมืองของลาว รัฐบาลลาวอิสระที่ลี้ภัยจึงถูกยุบเลิกไปเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 1949

ในวันที่ 13 สิงหาคม 1950 ภายหลังจากปรึกษากับโฮจิมินห์และว็อ เหวียน เขียบ แล้วเจ้าสุพานวงได้จัดการประชุมสมัชชาใหญ่ของ “แนวลาวต่อต้านฝรั่งเศส” ครั้งแรกขึ้น ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ได้มีมติจัดตั้ง “ขบวนการปลดปล่อยลาว” ขึ้นซึ่งเป็นองค์กรของพรรคประชาชนลาว (พรรคคอมมิวนิสต์ลาว) และตั้ง “แนวลาวอิสระ” เป็นองค์กรแสวงหาแนวร่วมต่อสู้ฝรั่งเศส

ในเดือนกุมภาพันธ์ 1950 สหรัฐอเมริกาและอังกฤษประกาศรับรองรัฐบาลลาว ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดอำนาจปักกิ่งได้สำเร็จในเดือนตุลาคม 1949 และจีนคอมมิวนิสต์ได้ประกาศรับรองรัฐบาลของเวียคมินห์ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ การกระทำของสหรัฐและอังกฤษสร้างแรงกดดันให้ฝรั่งเศสต้องให้เอกราชแก่ลาวอย่างสมบูรณ์โดยเร็ว ในขณะที่การรับรองทางการเมืองและการให้การสนับสนุนทางอาวุธของจีนต่อเวียคมินห์ ทำให้เวียคมินห์สามารถขยายการต่อสู้กับฝรั่งเศสในอินโดจีนได้กว้างขวางและรุนแรงยิ่งขึ้น

ในเดือนมีนาคม 1951 พรรคคอมมิวนิสต์ของสามประเทศอินโดจีนได้ตกลงวางแผนต่อสู้กับฝรั่งเศสร่วมกัน โดยเวียคมินห์มีบทบาทสำคัญในการวางแผนและชี้นำ กองกำลังของเวียคมินห์และขบวนการปลดปล่อยลาว จึงประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับฝรั่งเศสในภาคเหนือของเวียคนามและลาว ในต้นปี ค.ศ.1953

⁵¹ Dommen, op. cit., p.34.

ในวันที่ 22 ตุลาคม 1953 โดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาและเห็นว่าไม่มีทางจะรักษาประเทศลาวไว้ในอารักขาได้อีกต่อไป ฝรั่งเศสได้ตกลงมอบเอกราชที่สมบูรณ์แก่ลาวโดยการลงนามในสนธิสัญญา Treaty of Amity and Association between France and Lao Treaty

ในวันที่ 7 พฤษภาคม 1954 ทหารฝรั่งเศสที่เดินเบี่ยงฟูที่ถูกทหารเวียดนามที่ปิดล้อมอยู่นานหลายเดือนได้ขอยอมแพ้ และมีผลกระทบต่อการประชุมสันติภาพอินโดจีนนานาชาติที่กรุงเจนีวาที่เปิดประชุมมาแล้วเป็นเวลา 11 วันอย่างมาก ฝรั่งเศสและอังกฤษได้ตัดสินใจถอนตัวจากอินโดจีน รับผิดชอบต่อฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์ และปฏิเสธข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการจะใช้อาวุธนิวเคลียร์ทำลายที่ตั้งทางทหารของเวียดนาม นอกเหนือจากข้อตกลงหยุดยิงระหว่างทหารฝรั่งเศสกับกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสต่าง ๆ ในเวียดนาม กัมพูชา และลาว แล้ว ผู้แทนเวียดนามก็ได้เรียกร้องให้ที่ประชุมรับรองสถานภาพทางการเมืองของฝ่ายขบวนการประเทศลาวด้วย ทั้งนี้โดยฝ่ายขบวนการประเทศลาวได้รับสิทธิในการรักษาที่ดินของตนในแขวงหัวพันและพงสาลี(จังหวัดหัวพันและฝ่งสาลี) ในระหว่างที่มีการหยุดยิงและรอการจัดให้มีการเลือกตั้งทางการเมืองที่กลุ่มการเมืองทุกฝ่าย รวมทั้งฝ่ายขบวนการประเทศลาวมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการเลือกตั้งได้อย่างเสรีและเท่าเทียมกันทุกกลุ่มในลาว ข้อตกลงที่สำคัญของที่ประชุม 12 ชาติ ที่กรุงเจนีวาอีกประการหนึ่งได้แก่มติของที่ประชุมที่จะให้ลาว กัมพูชา และเวียดนาม มีนโยบายเป็นกลางและต่างชาติต้องเคารพอำนาจอธิปไตย เอกราชและบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศทั้งสาม และละเว้นจากการแทรกแซงในกิจการภายในของสามประเทศหรือใช้ดินแดนของประเทศเหล่านี้เพื่อเป็นฐานสำหรับการรุกรานประเทศอื่น ๆ⁵²

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผู้แทนของสหรัฐที่เข้าร่วมประชุมได้ปฏิเสธที่จะลงนามในคำประกาศของข้อตกลงกรุงเจนีวาในวันที่ 21 กรกฎาคม 1954 เนื่องจากเห็นว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์และเป็นความพ่ายแพ้ของกลุ่มประเทศเสรีนิยม ในขณะที่ผู้แทนของฝรั่งเศสและอังกฤษเห็นว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่ดีที่สุดที่จะทำได้ในสถานการณ์ดังกล่าว และต้องการถอนตัวออกจากอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผู้แทนสหรัฐมีความเชื่อมั่นว่าฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์จะมีชัยชนะในการเลือกตั้งที่จะจัดให้มีขึ้นและกลุ่มประเทศอินโดจีนจะตกเป็นคอมมิวนิสต์จะมีชัยชนะในการเลือกตั้งที่จะจัดให้มีขึ้น และกลุ่มประเทศอินโดจีนจะตกเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมดและอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์และภายหลังจากนั้นพวกคอมมิวนิสต์จะสามารถขยายอิทธิพลไปยังประเทศไทย มาลายู และประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่น ๆ เป็นแบบการล้อมของคิวโคมิโน แนวความคิด “ทฤษฎีโคมิโน” ของผู้นำ

⁵² Dommen, op. cit., pp. 51-57.

สหรัฐฯ ดังกล่าวเกิดขึ้นในยุคสงครามเย็น และภายหลังสงครามเกาหลีซึ่งสหรัฐฯ หวาระแวงต่อการขยายอิทธิพลของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ไปทั่วโลกภายใต้การนำของสหภาพโซเวียตซึ่งจะเป็นภัยคุกคามอย่างร้ายต่อประเทศเสรีทั่วโลกและสหรัฐอเมริกา ดังนั้น อเมริกาจึงไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงสันติและความเป็นกลางของประเทศอินโดจีนที่กรุงเจนีวาปี ค.ศ. 1954 นี้ ในทางตรงกันข้าม ผู้นำสหรัฐฯ มีนโยบายต่อต้านการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งในยุโรปและเอเชีย โดยการดำเนินขายนโยบายปิดล้อม (containment policy) กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปมายังเอเชีย และเข้าแทรกแซงช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ที่กำลังต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์⁵³

ภายหลังการทำข้อตกลงเจนีวา สหรัฐได้จัดตั้งกลุ่มพันธมิตรทางทหาร องค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ สปอ. (South East Asia Treaty Organization – SEATO) ในปลายปี ค.ศ. 1954 ประกาศให้เวียดนามใต้ ลาว และกัมพูชาเป็นประเทศในอารักขาของสนธิสัญญา และสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลเสรีนิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน การกระทำดังกล่าวของสหรัฐฯ เป็นการละเมิดต่อเจตจำนงของสนธิสัญญาเจนีวาและเป็นการต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย*

2.5 การแทรกแซงทางการเมืองและการทหารของสหรัฐอเมริกาในลาวระหว่างปี ค.ศ.1960-1973

การแทรกแซงทางการเมือง และทหารของสหรัฐอเมริกาในลาวได้เกิดขึ้นมานับแต่ปลายปี ค.ศ. 1960 และเป็นรากฐานนำไปสู่นโยบายของการแทรกแซงทางการเมืองขนาดใหญ่ของสหรัฐฯ ในระหว่างปี ค.ศ. 1964-1969 และความเป็นกลางของลาวที่เกิดจากการประชุมของ 14 ชาติที่กรุงเจนีวาในปี ค.ศ. 1962 ล้มเหลวลง

ตลอดระยะเวลาเกือบ 20 ปี จากปี ค.ศ. 1954-1975 รัฐบาลลาวที่กรุงเวียงจันทน์โดยการสนับสนุนของสหรัฐฯ ได้พยายามปราบปรามฝ่ายขบวนการปลดปล่อยของเจ้าสุพวงนวงและนายไกสอน พมวิหาร ด้วยกำลังแต่ล้มเหลว นอกจากนี้ความพยายามจัดตั้งรัฐบาลผสมที่เป็นกลางภายใต้การนำของเจ้าสุวันพูมาทั้งสามครั้งก็ประสบความล้มเหลวเช่นกัน ในปี ค.ศ. 1957, 1962 และ 1973⁵⁴

⁵³ Richard Nixon, *The Memoirs of Richard Nixon* (London: Arrow Books, 1978), pp.150-155.

* ในต้นปีค.ศ. 1952 สภาความมั่นคงของประธานาธิบดี ไฮร์เซ็นฮาวด์ เป็นผู้เสนอแนวความคิดเรื่อง “ทฤษฎีโดมิโน” เป็นครั้งแรก และมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ในปัญหาอินโดจีนในสมัยต่อ ๆ มา

⁵⁴ Martin Stuart-Fox, *Laos : Politics, Economics, and Society* (London : Frances Printer, 1986), pp. 17-35.

ฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาวได้รับการสนับสนุนด้านอาวุธ กำลังพลจากเวียดนามเหนือ และการเงินและอาหารจากสหภาพโซเวียต จีน และกลุ่มประเทศสังคมนิยม ในยุโรปตะวันออก รวมทั้งเกาหลีเหนือ และคิวบาสามารถขยายพื้นที่การยึดครองและต่อต้านการโจมตีทั้งระเบิดทางอากาศจากฝ่ายรัฐบาลลาวและกำลังทางอากาศของสหรัฐ ในขณะที่สหรัฐทำสงครามต่อต้านเวียดนามเหนืออย่างเปิดเผยในเวียดนาม แต่สหรัฐทำ “สงครามลับในลาว” โดยการสนับสนุนการเงินและอาวุธ และที่ปรึกษาทางทหารแก่รัฐบาลลาวและกองทัพชาวเขาเผ่าม้งของนายพลวังเป่า นอกจากนี้องค์การ C.I.A. ของสหรัฐฯ ยังจ้างหน่วยอาสาสมัครเสือพรานจากไทย และทหารรับจ้างจากประเทศเสรีอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือรัฐบาลลาวฝ่ายขวาที่กรุงเวียงจันทน์⁵⁵

ในช่วงระยะเวลาของการทำศึกแย่งชิงอำนาจระหว่างลาว 3 ฝ่าย หรือ “ศึกสามเจ้าลาว” สหรัฐฯ ได้ช่วยรัฐบาลลาวฝ่ายขวาจัดการให้การสนับสนุนทางการเงิน การทหาร และเศรษฐกิจ โดยผ่านทางองค์กร USAID (United States Aid for International Development) องค์กร C.I.A. (Central Intelligence Agency) และสถานทูตสหรัฐประจำประเทศลาว

สหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจโดยการจ่ายเงินสำหรับเงินเดือนข้าราชการทหารและพลเรือนของลาวทั้งประเทศ และงบประมาณสำหรับพัฒนาเศรษฐกิจที่จำเป็น โดยเฉลี่ยปีละ 40-50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนงบการทำสงครามต่อสู้กับฝ่ายขบวนการปลดปล่อยลาว องค์กร C.I.A. จะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลทั้งหมด นับตั้งแต่การฝึกอบรมทหารรัฐบาลลาว 30,000 คน การฝึกอบรมและสนับสนุนกองกำลังม้ง 30,000 คน ของนายพลวังเป่า และการฝึกอบรมและสนับสนุนทหาร “อาสาสมัคร” จากไทยประมาณ 20,000 คน และทหารรับจ้างต่างชาติอีกจำนวนหนึ่ง

ดังนั้น สงครามในลาวแม้ว่าจะเป็น “สงครามลับ” เพราะเป็นสงครามที่ไม่มีการประกาศ และฝ่ายบริหารของสหรัฐฯ ได้ปกปิดข้อมูลต่าง ๆ ไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติล่วงรู้ที่เป็นระยะเวลาหลายปี จนถึงปี ค.ศ. 1969 แต่สงครามในลาวเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็นที่มีความสำคัญต่อประเทศลาว และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชัยชนะของกองกำลังเวียดมินห์ต่อกองทหารฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟูในปี ค.ศ. 1954 ได้นำไปสู่การประชุมที่กรุงเจนีวาเพื่อทำสนธิสัญญาหยุดยิง และข้อตกลงทางการเมือง ในที่ประชุมนั้นฝ่ายประเทศคอมมิวนิสต์ได้ยอมผ่อนปรนบางประการ กล่าวคือ ในประเทศเวียดนามนั้นยอมให้

⁵⁵ Arthur J. Dommen, *Conflict in Laos : The Politics of Neutralization* (N.Y.: Frederick A. Praeger Publishers, 1964), pp.223-280.

มีการแบ่งแยกประเทศออกเป็นสองส่วนเป็นการชั่วคราวตามแนวหยุดยิง และจะจัดให้มีการ
 ปรีกษาหารือเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปทั้งประเทศในอีกสองปีข้างหน้า ในประเทศเขมรฝ่าย
 ประเทศคอมมิวนิสต์ยินยอมเพิกถอนข้อเรียกร้องที่จะให้ฝ่ายประเทศตะวันตกยอมรับสถานภาพ
 ทางการเมืองของขบวนการเขมรอิสระ ในลาว ฝ่ายประเทศลาวตกลงยินยอมที่จะร่วมในรัฐบาลผสม⁵⁶
 ผู้นำรัสเซียและจีนมีบทบาทอย่างสำคัญในการเกลี้ยกล่อมให้ผู้แทนของเวียดนามห้ยอมผ่อนปรนข้อ
 เรียกร้อง ทำให้ประเทศลาวและเขมรมีอิสรภาพและเป็นปึกแผ่น ทั้งนี้เนื่องจากโซเวียตต้องการให้
 สงครามอินโดจีนยุติลงเพื่อทำให้สงครามเย็นในยุโรปคลายความตึงเครียดลง ส่วนผู้นำจีนนั้น
 ต้องการให้ประเทศพรมแดนตอนใต้ของตนคือประเทศทั้งสามในอินโดจีนมีรัฐบาลที่เป็นมิตรกับ
 ตน โจว เอน ไล ซึ่งเป็นผู้นำตัวแทนของจีนในที่ประชุมได้เกลี้ยกล่อมให้เวียดนามห้ยอมถอนกำลัง
 ทหารของตนออกจากลาวและเขมร และต้องการให้ทั้งสามชาติอินโดจีนมีเขตแดนเป็นกลางจึงไม่
 ต้องการให้อเมริกาคั้งฐานทัพบริเวณนี้⁵⁷ ข้อตกลงเงินีวาลฉบับนี้ นายโทนี อีเคน รัฐมนตรีต่างประเทศ
 ของอังกฤษ ได้กล่าวว่า “เป็นข้อต่อรองที่ดีที่สุดฝรั่งเศสและมิตรประเทศสามารถกระทำได้”⁵⁸

แต่ว่าข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเวียดนามใต้ในเวลาต่อมาได้บ่อนทำลายข้อตกลงที่
 ประนีประนอมที่กรุงเจนีวา สหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจไม่ยินยอมให้ลาวเป็นกลางหรืออนุญาตให้มี
 การเจรจาประนีประนอมที่แท้จริงระหว่างผู้นำของทั้งสามฝ่าย ความปราชัยของฝรั่งเศสในอินโดจีน
 ทำให้นายจอห์น ฟอสเตอร์คัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐต้องการที่จะ
 ให้สงครามต่อต้านกองโจรคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนดำเนินต่อไป นายคัลเลสมีความหวาดระแวง
 เกี่ยวกับแผนการครองโลกของคอมมิวนิสต์ เขามองเห็นว่าประเทศคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ เป็นกลุ่มก้อน
 เดียวกันและมีภาพพจน์ว่าจีนเป็นประเทศที่รุกราน ทำให้เขามองข้ามปัญหาความขัดแย้งระดับชาติ
 ของภูมิภาคอินโดจีน และวางแผนการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายทหารในระดับโลก
 คัลเลสมองข้อตกลงเจนีวาเป็นเพียงขั้นตอนการหยุดรบเพื่อที่จะทำให้กำลังของฝ่ายตะวันตกได้มี
 โอกาสรวมตัวกันและสร้างที่มั่นใหม่สำหรับการเผชิญหน้ากับประเทศคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา
 เท่านั้น⁵⁹ สหรัฐอเมริกานจึงปฏิเสธร่วมลงนามสัญญาข้อตกลงที่กรุงเจนีวาร่วมกับจีนและประเทศ
 สมาชิกอื่น ๆ

⁵⁶ Hugh Toye, *Laos : Buffer States or Battleground* (London: Oxford University Press, 1968), pp.104-170.

⁵⁷ Gettleman, Part V. Charles A. Stevenson, *The End of Nowhere : American Policy Toward Laos Since 1954* (Boston Mass : Beacon Press, 1972), p.23.

⁵⁸ Anthony Eden, *Full Circle* (Boston Mass: Houghton Mifflin Company, 1960), p.160.

⁵⁹ *The Memoirs of the Rt. Hon. Sir Anthony Eden* (London : Chassell, 1960), pp.112-113.

นโยบายหลักของจีนในระยะนี้ก็คืองู่มุ่งที่จะหาคำมั่นสัญญาจากสหรัฐอเมริกา ที่อเมริกาจะไม่แทรกแซง และแสวงหาฐานทัพในอินโดจีน โดยการยอมรับข้อตกลงเงินว่า แต่นายกรัฐมนตรีโจว เอน ไล่ ต้องผิดหวังเมื่อผู้แทนสหรัฐปฏิเสธที่จะเซ็นสัญญา อย่างไรก็ตาม จีนประสบความสำเร็จอยู่บ้างโดยได้รับข้อตกลงอย่างลับ ๆ จากผู้แทนของอังกฤษและฝรั่งเศสว่า เวียดนามลาว และเขมรจะไม่รวมอยู่ในองค์การพันธมิตรทางทหารกับประเทศมหาอำนาจใด ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนต้องการให้สามประเทศอินโดจีนมีอิสรภาพ มีอธิปไตย และเป็นกลาง⁶⁰

ภายใต้สนธิสัญญาเงินว่า กองกำลังเวียคมินห์จะต้องถอนตัวออกจากลาวภายในเวลา 4 เดือน ฝรั่งเศสอนุญาตให้กองทัพไว้ได้ 3,500 คน และมีฐานทัพ 2 แห่งที่เวียงจันทน์และเซโน และต้องจัดครุภัณฑ์ทหารจำนวน 1,500 คน เพื่อทำการฝึกหัดทหารให้แก่กองทัพลาว ฝ่ายปเทศลาวนั้นไม่ได้รับการรับรองฐานะเป็นผู้แทนในการประชุม แต่ได้รับรองว่าเป็นกองกำลังรบฝ่ายหนึ่งที่สามารถจะรวมตัวกันได้ภายใน 120 วัน อยู่ได้ในสองแขวง(จังหวัด)ของลาวคือ ชำเหนือและพงสาลี ฝ่ายปเทศลาวเองควบคุมแขวงทั้งสองได้จนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไปทั่วประเทศในปี ค.ศ. 1955 สนธิสัญญากำหนดให้ลาวต้องเป็นกลางและไม่รวมเป็นพันธมิตรทางทหารกับชาติใด ๆ และลาวสามารถจะสะสมอาวุธได้เท่าที่จำเป็นแก่การป้องกันประเทศตนเท่านั้น ท้ายที่สุดคณะกรรมการควบคุมนานาชาติ (International Control Committee – ICC) อันประกอบด้วยผู้แทนชาวโปแลนด์ กานาดา และอินเดีย โดยชาวอินเดียเป็นประธานคณะกรรมการจะเป็นผู้ควบคุมการหยุดยิงในลาว

อย่างไรก็ตาม การทำความตกลงทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายปเทศลาวตามสนธิสัญญาเงินว่าไม่อาจกระทำสำเร็จด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งสองฝ่ายได้ใช้เวลายาวนานในการเจรจากันในเรื่องการร่างกฎหมายเลือกตั้งข้อตกลงทางการเมืองในช่วงเวลานี้วิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายอย่างเกิดขึ้น กล่าวคือ

ในวันที่ 6 กันยายน 1954 องค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) ได้ก่อตั้งขึ้นและรวมเอาประเทศลาวเข้าเป็นเขตคุ้มครองขององค์การด้วย การกระทำดังกล่าวขัดกับเจตจำนงของข้อตกลงเงินว่า แต่เกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นห่วงในกิจการของลาวของประเทศภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับอเมริกาและไทย ทั้งอเมริกาและไทยต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และกลัวพวกนักปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน อุคมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และบรรยากาศของสงครามเย็น ทำให้ประเทศทั้งสองมองเห็นการปฏิวัติของนักปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคว่า

⁶⁰ Anthony Eden, Full Circle (Boston Mass: Houghton Mifflin Company, 1960),p.72.

ภารกิจทางด้านยุทธศาสตร์ประการหนึ่งของทั้งสองประเทศภายหลังการปลดปล่อยประเทศชาติในปี ค . ศ . 1975 ก็คือปกป้องและรักษาความสำเร็จจากการปฏิวัติ ซึ่งในการปฏิบัติตามภารกิจนี้เวียดนามและลาวเน้นที่การดำรงรักษาเอกภาพหลังการปฏิวัติของทั้งสองประเทศ

ข. ทางการเมือง ในต้นทศวรรษ 1980 นั้น เวียดนามให้ความช่วยเหลือโดยเชิญผู้นำระดับต่าง ๆ ของลาวไปดูงาน ศึกษา และอบรมในเวียดนามเป็นครั้งคราว ในกลางทศวรรษ 1980 ซึ่งความสัมพันธ์แบบพิเศษระหว่างเวียดนามกับลาวพัฒนาถึงขั้นสุดยอดนั้น เวียดนามและลาวบรรลุความสำเร็จในการจับคู่ “บ้านพี่เมืองน้อง” ให้แก่ทุกจังหวัด (แขวง) ในลาวเพื่อช่วยให้บริหารงานความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างบ้านพี่เมืองน้องก็สะดวกยิ่งขึ้น

การแสดงออกของความเป็นเอกภาพของสองประเทศอีกอย่างหนึ่งในทางการเมือง คือ ได้มีการจัดประชุมระดับรัฐมนตรีอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ค . ศ . 1980-1985

ค. ด้านเศรษฐกิจ ในทางความเป็นจริง เวียดนามเป็นประเทศที่สนองตอบข้อเรียกร้องของลาวมากที่สุด และขบวนการปฏิวัติลาวก็สำนึกในความช่วยเหลือของเวียดนามในการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ และเมื่อมีปัญหาพิพาทก็เกี่ยวไม่ได้ผลในช่วงปี ค.ศ. 1977-1978 ดิดต่อกัน เวียดนามก็แสดงความมีน้ำใจด้วยการส่งอาหารไปช่วยลาวมากกว่าชาติใด ๆ แม้ว่าเวียดนามเองที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์อย่างเดียวกันกับประเทศลาวในขณะนั้นก็ตาม³

โดยข้อเท็จจริงแล้ว ลาวพึ่งพาเวียดนามมากกว่าที่เวียดนามจะพึ่งพาอาศัยลาว เวียดนามอนุญาตให้ลาวใช้เมืองท่าคานังได้โดยปลอดภาษีและให้เงินกู้โดยไม่มีดอกเบี้ยในช่วงปี ค . ศ . 1978-1980 นอกจากนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1976-1985 เวียดนามได้ตกลงทำสัญญาให้ความช่วยเหลือแก่ลาวเป็นมูลค่า 1.3 พันล้านดอลลาร์ (ประมาณ 146.7 ล้านเหรียญสหรัฐฯ)⁴

ในทศวรรษ 1980 ทั้งสองประเทศมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ นอกจากนี้จะมีการประชุมระดับรัฐมนตรีเศรษฐกิจปีละสองครั้งแล้ว ยังมีการประชุมของคณะกรรมการเฉพาะกิจ

³ Martin Stuart-Fox, “ Lao Foreign Policy : The View from Vientiane,” *Journal of Contemporary Asia* ; Vol. 11(3) 1981 ,p. 207.

⁴ William Worner, “Economic Reform and Structural Change in Laos,” *Southeast Asian Affairs 1989* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 1989),p. 207.

ในด้านการค้า ความร่วมมือกันในการใช้แม่น้ำโขง ในการประชุมที่นครฮานอยของคณะกรรมการร่วมเวียดนาม-กัมพูชา-ลาว ในเดือนมีนาคม 1983 ที่ประชุมได้กำหนดแผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสาธารณสุข และ ในเดือนกุมภาพันธ์ของปีเดียวกัน คณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจของทั้งสามประเทศได้ประชุมกันที่นครโฮจิมินห์ และได้ตกลงกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันระยะ 5 ปี คือช่วงปี 1986-1990

อาจกล่าวได้ว่า การพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจที่ลาวมีต่อเวียดนามปรากฏในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุข คมนาคมขนส่ง การเกษตร ส่วนในการปฏิบัติด้านอื่นๆ ก็ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และด้านวัฒนธรรมลาวก็ได้อาศัยความช่วยเหลือจากเวียดนามเช่นเดียวกัน

ง. ด้านนโยบายการต่างประเทศ สำหรับอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น เวียดนามและลาวพยายามสร้างสายสัมพันธ์ทั้งระดับพรรคต่อพรรค และรัฐต่อรัฐ ในการประชุมสมัชชาพรรคระดับชาติครั้งที่ 8 (18 มิถุนายน-1 กรกฎาคม 1996) ผู้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ได้รับเชิญไปร่วมประชุมด้วยที่กรุงฮานอย⁵ ในความเห็นของผู้นำเวียดนาม “ความสัมพันธ์พิเศษเวียดนาม-ลาวถือเป็นกฎแห่งพัฒนาการของการปฏิบัติของสองประเทศและเป็นเครื่องค้ำประกันที่มั่นคงแห่งหลักการปกป้องรักษาเอกราชและอิสรภาพตลอดจนการสร้างสรรค์ระบบสังคมนิยมในแต่ละประเทศบนคาบสมุทรอินโดจีน”⁶ ทำที่และคำกล่าวดังกล่าวได้รับการต่อยอดมาอีกหลายครั้ง เช่น ในที่ประชุมสุดยอดของผู้นำประเทศในอินโดจีนเมื่อเดือน กุมภาพันธ์ 1983 ซึ่งย้ำว่า “ประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ของประชาชนทั้งสามประเทศได้แสดงให้เห็นว่าพันธมิตรระหว่างกันเป็นกฎแห่งพัฒนาการของการปฏิบัติของทั้งสามประเทศ เมื่อใดก็ตามที่เอกภาพระหว่างกันเสื่อมโทรมลง เอกราชของแต่ละประเทศจะอยู่ในภาวะอันตราย”⁷ โดยหลักการ ความสัมพันธ์พิเศษระหว่างลาว-เวียดนามจึงวางอยู่บนบรรทัดฐานของการเคารพในเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกันและกัน

⁵ *Indochina Reports*, Pre-publication Issue, p. 7.

⁶ Martin Stuart-Fox, “Laos at the Crossroads,” *Indochina Issue*, No. 92 (March 1991), p. 8.

⁷ Statement of the Summit Conference of Laos; Kampuchea and Vietnam, 23 February 1983, in *Documents on the Kampuchean Problem*, 1979-1985 (Bangkok: Ministry of Foreign Affairs, Thailand, 1985) ,p. 167.

⁸ *Ibid.*